

Έξυπνη εξειδίκευση και περιφερική ανάπτυξη

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΙΡΑΙΩΣ

ΜΑΡΙΔΑΚΗΣ ΣΤΥΛΙΑΝΟΣ

A.M. ΜΘ11024

ΤΡΙΜΕΛΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

Επιβλέπουσα: Φωτεινή Ασδεράκη, Επικ. Καθηγήτρια

Μέλη : Κότιος Άγγελος, Καθηγητής

Ρουκανάς Σπυρίδων, Λέκτορας

Περιεχόμενα

Abstract.....	3
Πρόλογος.....	4
Συντομογραφίες.....	5
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1° Η Έξυπνη Εξειδίκευση.....	6
Απαρχή της Έξυπνης Εξειδίκευσης.....	6
Ορισμός της Έξυπνης Εξειδίκευσης.....	6
Συνιστώσες και Επιδιώξεις της Έξυπνης Εξειδίκευσης.....	7
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2° Η Πλατφόρμα S ³	17
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3° Ο ρόλος των Πανεπιστημίων στην Έξυπνη Εξειδίκευση και την Περιφερειακή Ανάπτυξη.....	20
Ο ρόλος των Πανεπιστημίων στην Έξυπνη Εξειδίκευση.....	20
Η σημασία των Πανεπιστημίων για την Περιφερειακή Ανάπτυξη.....	24
Συνεργασία Πανεπιστημίων και ΜΜΕ.....	25
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4° Περιπτωσιολογική Μελέτη.....	26
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5° Συμπεράσματα.....	29
Παράρτημα Σύνοψη των προτάσεων σχετικά με το δυναμικό Περιφερειακής Εξειδίκευσης.....	38
Βιβλιογραφικές αναφορές.....	41

Σας ενημερώνουμε ότι οι διπλωματικές εργασίες που υποβάλλονται θα πρέπει να συνοδεύονται τόσο στην πρώτη μετά το εξώφυλλο σελίδα όσο και σε ειδικό χαρτί χωριστά από την εξής βεβαίωση την οποία και θα έχετε υπογράψει:

Ο ΣΤΥΛΙΑΝΟΣ ΜΑΡΙΔΑΚΗΣ βεβαιώνω ότι το έργο που εκπονήθηκε και παρουσιάζεται στην υποβαλλόμενη διπλωματική εργασία είναι αποκλειστικά ατομικό δικό μου. Όποιες πληροφορίες και υλικό που περιέχονται έχουν αντληθεί από άλλες πηγές, έχουν καταλλήλως αναφερθεί στην παρούσα διπλωματική εργασία. Επιπλέον τελώ εν γνώσει ότι σε περίπτωση διαπίστωσης ότι δεν συντρέχουν όσα βεβαιώνονται από μέρους μου, μου αφαιρείται ανά πάσα στιγμή αμέσως ο τίτλος.

Abstract

The following thesis aims to inform in detail about the importance of cooperation between Universities and districts, under Smart Specialisation. The study methodology used, consists of article research, written mostly in english, and research in the official websites of the European Commission, regarding the topic. The first chapter quotes the definition of Smart Specialisation and explains its purpose in European and hence national basis. The second chapter, describes the utility of the Platform S³ in the process of developing strategies for smart growth. The third chapter, correlates the role of Universities in smart growth opportunities at regional level. The fourth chapter, presents a case study, which describes the successful application of Smart Specialisation, including the part of the local Universities, as well as the unique specifications of the region. The fifth chapter, demonstrates the results of this thesis, where it becomes clear that there is a great need for consultation with a view to defining and implementing the most appropriate strategy, according to each region's potential (academic, business, geographical, social) to achieve maximum growth, keeping in mind that the stakeholders will have to cope with several obstacles by working together.

Πρόλογος

Η παρούσα πτυχιακή μελέτη έχει σκοπό να ενημερώσει ενδελεχώς σχετικά με τη σημασία και τις δυνατότητες συνεργασίας Πανεπιστημίων και Περιφερειών στα πλαίσια της Έξυπνης Εξειδίκευσης. Η μεθοδολογία που ακολουθήθηκε συνίσταται σε βιβλιογραφική έρευνα κυρίως σε ξενόγλωσσα κείμενα/άρθρα κλπ., καθώς και έρευνα στις επίσημες ιστοσελίδες της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Στο πρώτο κεφάλαιο, δίνεται ο ορισμός της Έξυπνης Εξειδίκευσης και εξηγείται ο σκοπός της σε ευρωπαϊκό και κατ' επέκταση σε εθνικό επίπεδο. Στο δεύτερο κεφάλαιο, παρουσιάζεται συνοπτικά η Πλατφόρμα S³ και η χρησιμότητά της στην ανάπτυξη στρατηγικής για την Έξυπνη Εξειδίκευση. Στο τρίτο κεφάλαιο της μελέτης, συσχετίζεται ο ρόλος των Ανώτατων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων με τις δυνατότητες έξυπνης ανάπτυξης σε περιφερειακό επίπεδο. Το τέταρτο κεφάλαιο παρουσιάζει μια περιπτωσιολογική μελέτη μιας επιτυχημένης εφαρμογής της Έξυπνης Εξειδίκευσης, που ενσωματώνει τα τοπικά Εκπαιδευτικά Ιδρύματα και τα χαρακτηριστικά της περιοχής. Τέλος, στο πέμπτο κεφάλαιο παρατίθενται τα συμπεράσματα της μελέτης όπου και προκύπτει πως υπάρχει μεγάλη ανάγκη, καθώς και ευρύ περιθώριο για διαβούλευση, με στόχο τον καθορισμό και την εφαρμογή της πλέον αρμόζουσας στρατηγικής, σύμφωνα με το δυναμικό κάθε περιοχής (ακαδημαϊκό, επιχειρηματικό, γεωγραφικό, κοινωνικό), ώστε να επιτευχθεί η μέγιστη δυνατή ανάπτυξη, χωρίς όμως να λείπουν και τα εμπόδια που θα κληθούν να αντιμετωπίσουν από κοινού οι εμπλεκόμενοι φορείς.

Συντομογραφίες

ΟΟΣΑ = Οργανισμός για την Οικονομική Συνεργασία και Ανάπτυξη
ΔΑΝΤ = Διεθνές Νομισματικό Ταμείο
ΕΤΠΑ = Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης
ΕΕ = Ευρωπαϊκή Ένωση
RIS³ = Research and Innovation Strategies
Ε&Κ = Έρευνα και Καινοτομία
ΚΚΕρ. = Κοινό Κέντρο Ερευνών
ΓΓΕΤ = Γενική Γραμματεία Έρευνας και Τεχνολογίας
ΤΠΕ = Τεχνολογία Πληροφοριών και Επικοινωνίας
ΜΜΕ Μικρο-Μεσαίες Επιχειρήσεις
ΕΚΤ = Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο
ΑΕΠ = Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν
ΙΡΤΣ = Institute for Prospective Technological Studies
ΕΥΡΑΔΑ = European Association of Development Agencies
ΕΡΡΙΝ = European Regions Research and Innovation Network
ΕΥΑ = European Universities Association
JRC = joint Research Center
CUC = Combined Universities Cornwall
ΕΥΙΜΑ = European Universities Implementing their Modernisation Agenda

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1° Η Έξυπνη Εξειδίκευση

Απαρχή της Έξυπνης Εξειδίκευσης

Το Νοέμβριο του 2009, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή δημοσίευσε την έκθεση με τίτλο “Γνώση για Ανάπτυξη¹” η οποία παρουσίαζε τα αποτελέσματα μιας συμβουλευτικής ομάδας εμπειρογνομόνων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, επιφορτισμένης με την εξεύρεση μιας εναλλακτικής λύσης για τις δημόσιες πολιτικές που μπορούν να επεκτείνουν τις δημόσιες επενδύσεις στη γνώση και την καινοτομία. Η ομάδα εμπειρογνομόνων πρότεινε πως οι εθνικές και κυρίως οι περιφερειακές κυβερνήσεις θα πρέπει να ενθαρρύνουν τις επενδύσεις σε τομείς που θα συμπληρώνουν τα υπόλοιπα παραγωγικά περιουσιακά στοιχεία της χώρας για τη δημιουργία μελλοντικής εγχώριας ικανότητας και διαπεριφερειακού συγκριτικού πλεονεκτήματος. (Guide to Research and Innovation Strategies for Smart Specialisations RIS³; Foray et al. 2012)

Αυτή η στρατηγική πρόταση ονομάστηκε “Έξυπνη Εξειδίκευση”, όρος που ενσωματώθηκε στην ατζέντα της ΕΕ για το 2020, η οποία θέτει ως στόχους την έξυπνη, βιώσιμη και χωρίς αποκλεισμούς ανάπτυξη.

Ορισμός της Έξυπνης Εξειδίκευσης

Η έξυπνη εξειδίκευση είναι μια έννοια που έχει προωθηθεί ενεργά ως εργαλείο για τη στρατηγική “Ευρώπη 2020²”. Πρόκειται για μια λύση σπουδαίας σημασίας που έχει ως στόχο την αποφυγή διάχυσης των ερευνητικών κονδυλίων της Ευρωπαϊκής Ένωσης και την εστίαση της έρευνας, της καινοτομίας και των ανθρώπινων και οικονομικών πόρων σε καινοτόμους τομείς υψηλής αποδοτικότητας, με σεβασμό προς το περιβάλλον αλλά και ταυτόχρονα ελκυστικούς προς τους επενδυτές.

Σύμφωνα με τους Dominique Foray και Xabier Goenaga (The Goals of Smart Specialisation, S3 Policy Brief Series by Joint Research Centre, No. 01/2013), “η έξυπνη εξειδίκευση είναι μια καινοτόμος

1 “Knowledge for Growth - Prospects for science, technology and innovation”, Selected papers from Research Commissioner Janez Potočnik's Expert Group.

2 Η “Ευρώπη 2020” είναι μια στρατηγική που έχουν υιοθετήσει από κοινού τα ευρωπαϊκά όργανα, τα κράτη μέλη και οι κοινωνικοί εταίροι. Σε επίπεδο ΕΕ, κάθε θεσμικό όργανο διαδραματίζει το δικό του ρόλο στη χάραξη των δράσεων που απαιτούνται για την επίτευξη των στόχων της στρατηγικής αυτής. Όσον αφορά τα κράτη μέλη, είναι αναγκαία η απόλυτη οικειοποίηση της στρατηγικής από τους αρχηγούς των κρατών και κυβερνήσεων, καθώς και από τις περιφερειακές αρχές http://ec.europa.eu/europe2020/index_el.htm

πολιτική που δίνει έμφαση στην αρχή της ιεράρχησης με κάθετη λογική (ώστε να ευνοούνται ορισμένες τεχνολογίες, τομείς, όσοι στελεχώνουν τις επιχειρήσεις) και καθορίζει μια μέθοδο προκειμένου να εντοπίσει αυτά τα επιθυμητά πεδία. Η λογική της στηρίζεται τόσο στο γεγονός ότι, ακόμη και στην εποχή της πληροφορίας, η έννοια της εξειδίκευσης είναι άθικτη, ιδιαίτερα για μικρές οντότητες όπως οι περιφερειακές οικονομίες της Ευρώπης, όσο και στο ότι το έργο της ταυτοποίησης (σχετικά με το που θα πρέπει να δοθεί προτεραιότητα) είναι πολύ δύσκολο και συνεπώς χρειάζεται μια εκλεπτυσμένη πολιτική σχεδιασμού” .

Γενικότερα, η έξυπνη εξειδίκευση περιλαμβάνει τη διαδικασία ανάπτυξης μιας ιδέας, τον εντοπισμό του ανταγωνιστικού πλεονεκτήματος και τον καθορισμό προτεραιοτήτων, κάνοντας χρήση έξυπνων πολιτικών για τη μεγιστοποίηση της ανάπτυξης.

Συνιστώσες και Επιδιώξεις της Έξυπνης Εξειδίκευσης

Η έξυπνη εξειδίκευση δεν είναι κάτι νέο. Αντίθετα, πρόκειται για αναβάθμιση της υφιστάμενης μεθοδολογίας για τον προγραμματισμό των διαρθρωτικών ταμείων. Βασίζεται σε δεκαπέντε χρόνια εμπειρίας στην υποστήριξη στρατηγικών καινοτομίας στις περιφέρειες, καθώς και την οικονομική σκέψη από διεθνείς θεσμούς όπως η Διεθνής Τράπεζα, ο Οργανισμός για την Οικονομική Συνεργασία και Ανάπτυξη (ΟΟΣΑ) και το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο (ΔΝΤ). Οι πιο προηγμένες περιφέρειες συμμετέχουν ήδη σε παρεμφερείς στρατηγικές ασκήσεις, όπως υπογραμμίζεται από την πρωτοβουλία “Οι περιφέρειες για την οικονομική αλλαγή³” ή το Περιφερειακό παρατηρητήριο καινοτομίας⁴. Το νέο είναι ότι η Επιτροπή προτείνει να τεθούν αυτές οι στρατηγικές ως προϋπόθεση για τη χρηματοδότηση από το ΕΤΠΑ (Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης). Τα Κράτη Μέλη και οι περιφέρειες της ΕΕ πρέπει να έχουν θεσπίσει στρατηγικές RIS³ (Research and Innovation Strategy for Smart Specialisation) πριν εγκριθούν τα επιχειρησιακά τους προγράμματα που υποστηρίζουν αυτές τις επενδύσεις. (Στρατηγικές έρευνας και καινοτομίας για έξυπνη εξειδίκευση - Πολιτική Συνοχής 2014-2020, Ευρωπαϊκή Επιτροπή 2012)

3 «Οι Περιφέρειες για την Οικονομική Αλλαγή» είναι μια πρωτοβουλία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής που στοχεύει στην ανάδειξη της ορθής πρακτικής στην αστική και περιφερειακή ανάπτυξη, με ιδιαίτερη έμφαση στην καινοτομία και τη βελτίωση της επίδρασης των προγραμμάτων περιφερειακής ανάπτυξης καθώς και της εφαρμογής τους από τα κράτη μέλη και τις περιφέρειες της ΕΕ

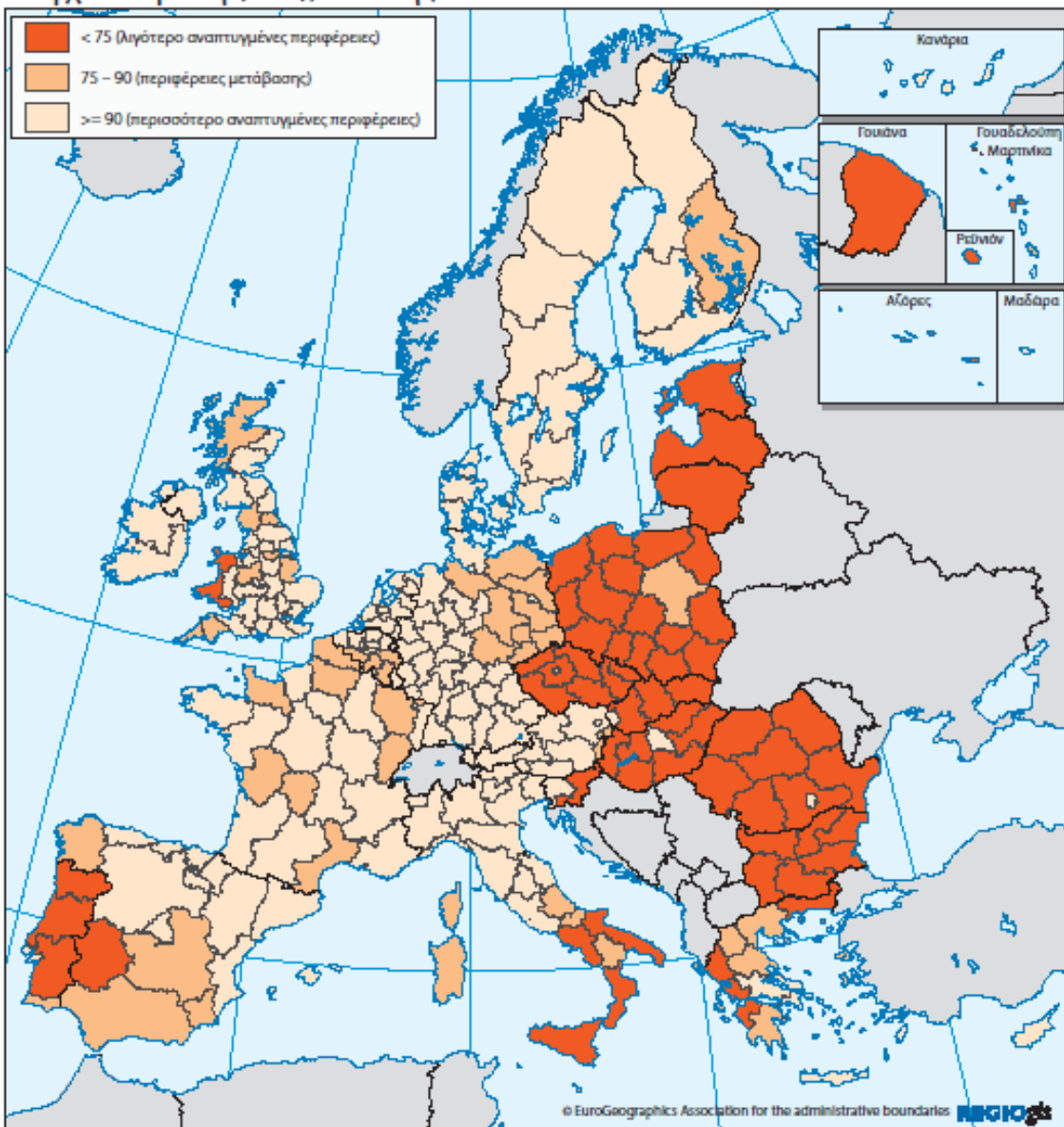
http://ec.europa.eu/regional_policy/cooperate/regions_for_economic_change/index_en.cfm

4 Το Περιφερειακό παρατηρητήριο καινοτομίας προσφέρει μια πλατφόρμα για την ανταλλαγή γνώσεων και τεχνογνωσίας σχετικά με τις κύριες τάσεις για την πολιτική της καινοτομίας στις περιφέρειες της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ) <http://www.rim-europa.eu/>

Η προσέγγιση της RIS³ είναι άκρως σχετική με τις **τρεις προτεραιότητες της στρατηγικής “Ευρώπη 2020”**, δηλαδή της έξυπνης, βιώσιμης και χωρίς αποκλεισμούς ανάπτυξης. Πρωτίστως, η έξυπνη εξειδίκευση έχει μεγάλη σημασία για το μέλλον της Ευρώπης, διότι η ανάπτυξη μιας οικονομίας που βασίζεται στη γνώση και την καινοτομία παραμένει θεμελιώδης πρόκληση για την ΕΕ στο σύνολό της. Δεύτερον, η έξυπνη εξειδίκευση είναι απαραίτητη για την επίτευξη βιώσιμης ανάπτυξης, ως μια σημαντική προσπάθεια καινοτομίας, προσφέροντας ευκαιρίες στην εγχώρια και τις παγκόσμιες αγορές. Τέλος, η έξυπνη εξειδίκευση συμβάλλει στην ανάπτυξη μεταξύ των περιφερειών χωρίς αποκλεισμούς, ενώ βοηθά στην ενίσχυση της εδαφικής συνοχής και στη διαχείριση διαρθρωτικών αλλαγών, δημιουργώντας θέσεις εργασίας και κοινωνική καινοτομία.

Προσομοίωση επιλεξιμότητας 2014-2020

ΑΕγχΠ/κεφαλή (PPS), δείκτης ΕΕ27=100

Εικόνα 1. Χάρτης επιλεξιμότητας χωρών και περιφερειών στα πλαίσια της Πολιτικής Συνοχής για την περίοδο 2014-2020

Αυτός ο ενσωματωμένος ρόλος της έξυπνης εξειδίκευσης στο πλαίσιο των πολιτικών της “Ευρώπης 2020” τονίζεται από το Συμβούλιο της ΕΕ στα συμπεράσματά του σχετικά με την Ένωση Καινοτομίας. Το Συμβούλιο υπογράμμισε την έννοια της “έξυπνης εξειδίκευσης” για την κάθε περιοχή με βάση τις δικές της δυνάμεις, ώστε να καθοδηγεί τον καθορισμό προτεραιοτήτων τόσο στις εθνικές όσο και στις περιφερειακές στρατηγικές καινοτομίας, καθώς και στη διασυνοριακή συνεργασία.

Η έννοια της έξυπνης εξειδίκευσης είναι επίσης συνεπής και υποστηρίζει τους κύριους στόχους της μεταρρύθμισης για την Πολιτική Συνοχής της ΕΕ την περίοδο 2014-2020, που δημοσιεύθηκε τον Οκτώβριο του 2011⁵:

- επίτευξη των στόχων της έξυπνης, βιώσιμης και χωρίς αποκλεισμούς ανάπτυξης της “Ευρώπης 2020”,
- ενίσχυση των επιδόσεων της πολιτικής και επικέντρωση στα αποτελέσματα,
- μεγιστοποίηση του αντίκτυπου της χρηματοδότησης της ΕΕ.

(Guide to Research and Innovation Strategies for Smart Specialisations RIS³ Foray et al. 2012)

Η έξυπνη εξειδίκευση ή στρατηγική RIS³ ως νέα πολιτική περιφερειακής ανάπτυξης προσδιορίζεται από τα χαρακτηριστικά κάθε περιοχής και προωθεί τον μετασχηματισμό της περιφερειακής οικονομίας μέσω διαδικασιών επιχειρηματικής ανακάλυψης⁶ και ευκαιριών στη διεθνή αγορά. Επικεντρώνεται στις δραστηριότητες που έχουν εξωστρεφή προσανατολισμό. Είναι επομένως μια στρατηγική παραγωγικού μετασχηματισμού που υλοποιείται μέσα από:

- την ανανέωση παραδοσιακών κλάδων με προσανατολισμό σε δραστηριότητες υψηλότερης προστιθέμενης αξίας και σε εξειδικευμένες αγορές,
- τον εκσυγχρονισμό επιχειρήσεων με την υιοθέτηση και διάδοση νέων τεχνολογιών,
- την τεχνολογική διαφοροποίηση από υφιστάμενες εξειδικεύσεις σε συναφή προϊόντα και υπηρεσίες,
- την ανάπτυξη νέων οικονομικών δραστηριοτήτων μέσω ριζικής τεχνολογικής ανανέωσης και

5 Βρυξέλλες 6/10/2011 COM(2011) 615 τελικό 2011/0276 (COD)

(http://ec.europa.eu/regional_policy/what/future/proposals_2014_2020_en.cfm)

6 Διαδραστική διαδικασία στην οποία οι δυνάμεις της αγοράς και του ιδιωτικού τομέα ανακαλύπτουν και παράγουν πληροφορίες σχετικά με νέες δραστηριότητες και οι κυβερνήσεις αξιολογούν τα αποτελέσματα και ενδυναμώνουν τους συμμετέχοντες, καθιστώντας τους πιο ικανούς να υλοποιήσουν τη στρατηγική (INDUSTRIAL POLICY FOR THE TWENTY-FIRST CENTURY, Dani Rodrik)

ανατρεπτικής καινοτομίας και

- την αξιοποίηση νέων μορφών καινοτομίας, όπως η κοινωνική καινοτομία και η καινοτομία στις υπηρεσίες.

Η έξυπνη εξειδίκευση προτίθεται να καλύψει αδυναμίες προηγούμενων στρατηγικών. Οι αδυναμίες αυτές εντοπίζονταν κυρίως στην έλλειψη διεθνούς και διαπεριφερειακής προοπτικής, στην απομόνωση του περιφερειακού συστήματος καινοτομίας, στη δημόσια έρευνα και ανάπτυξη κλπ. Βασικές αρχές της νέας προσέγγισης είναι η διαφορετικότητα και η ιδιαιτερότητα των περιφερειακών χαρακτηριστικών, η θέσπιση προτεραιοτήτων εξειδίκευσης, η καινοτομία στη διασύνδεση διαφορετικών κλάδων, η εξωστρέφεια, η διαμόρφωση στρατηγικής και η προτεραιότητα του ιδιωτικού τομέα όσον αφορά την επιλογή των τομέων εξειδίκευσης. Η επιχειρηματική ανακάλυψη και η επιχειρηματική γνώση αποκτούν πρωτεύοντα ρόλο και πρέπει να ενεργοποιηθούν ως το κύριο συστατικό της έξυπνης εξειδίκευσης. (Κομνηνός Ν. - Σεφερτζή Ε. Έξυπνη εξειδίκευση στην Ελλάδα 2014-2020, Στρατηγικές για έρευνα καινοτομία και παραγωγική ανανέωση)

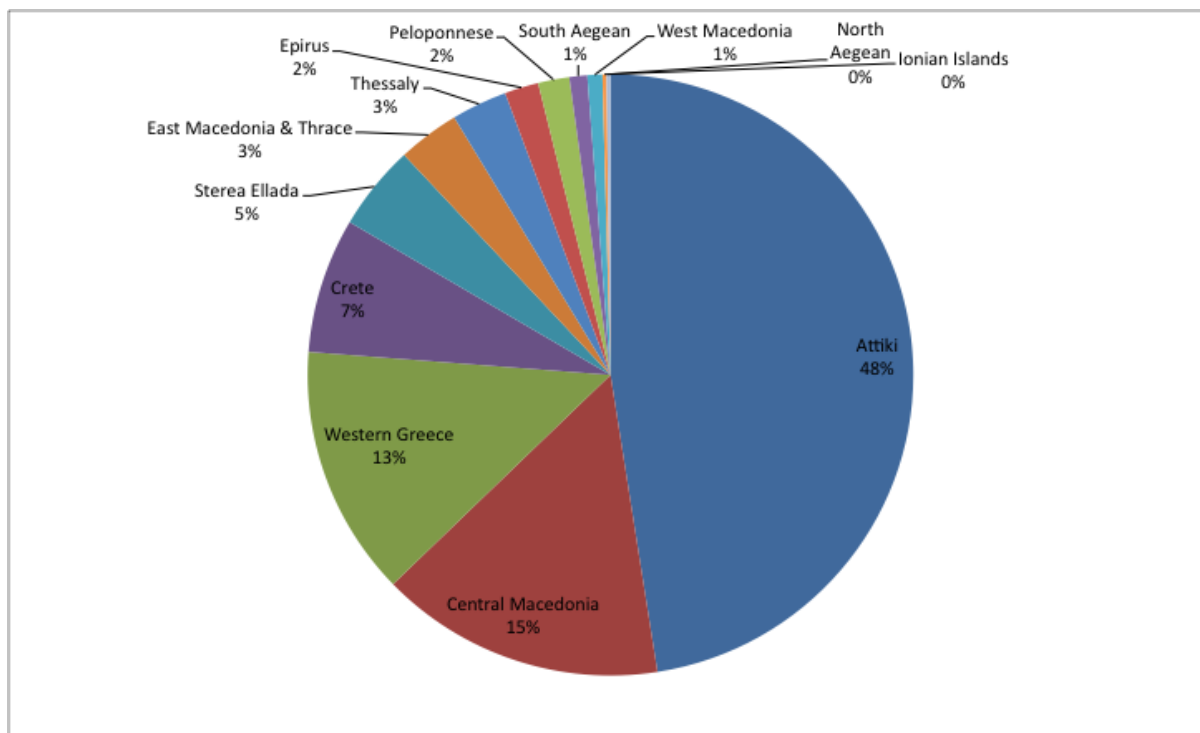
Ο σχεδιασμός στρατηγικών έξυπνης εξειδίκευσης αποτελεί προαπαιτούμενο για τη **χρηματοδότηση** έργων και παροχή ενισχύσεων από τα διαρθρωτικά ταμεία. Η θεματική συγκέντρωση των επενδύσεων είναι μεγάλη και ανάλογα με το επίπεδο ανάπτυξης των ευρωπαϊκών περιφερειών το 40% ή 60% των πόρων του ΕΤΠΑ πρέπει να επενδυθούν στην έρευνα, την καινοτομία και την ανταγωνιστικότητα των μικρών και μεσαίων επιχειρήσεων, δηλαδή στους θεματικούς άξονες έξυπνης ανάπτυξης της στρατηγικής “Ευρώπη 2020”.

Οι στρατηγικές έξυπνης εξειδίκευσης 2014-2020 αποτελούν σήμερα ευκαιρία για μια διαφορετική διαδρομή ανάπτυξης και παράλληλα πλαίσιο για την αντιμετώπιση της αδυναμίας ανταγωνιστικότητας της Ελλάδας εξαιτίας της κρίσης και της ανεργίας των νέων. Ο σχεδιασμός των στρατηγικών αυτών άρχισε το 2012, τόσο σε κεντρικό όσο και σε περιφερειακό επίπεδο, καθώς με τη μεταρρύθμιση του Καλλικράτη (Ν. 3852/2010) οι αρμοδιότητες για τα θέματα της οικονομικής ανάπτυξης, της βιομηχανίας, της ενέργειας, του τουρισμού και του περιβάλλοντος έχουν μετατεθεί στις εκλεγμένες διοικήσεις των περιφερειών. Οι 13 περιφερειακές στρατηγικές της RIS³ και η εθνική σύνθεσή τους οφείλουν να προσδιορίσουν την κατεύθυνση και τις επιλογές του δημόσιου και ιδιωτικού τομέα για την παραγωγική αναδιάρθρωση και την ανάπτυξη της ελληνικής οικονομίας και καινοτομίας. Οι πρώτες επεξεργασίες των Περιφερειών και της κεντρικής διοίκησης παρουσιάζονται σε 14 εκθέσεις που δημοσιεύτηκαν⁷ τον Δεκέμβριο 2012 από τον Ν. Κομνηνό και επικεντρώνονται

7

<http://www.urenio.org/2013/04/20/smart-specialisation-strategies-in-greece/>

σε τρεις μεγάλες προκλήσεις που θέτει η στρατηγική της έξυπνης εξειδίκευσης: τους τομείς και κλάδους εξειδίκευσης, τις τεχνολογικές και μη καινοτομίες που προσφέρουν ανταγωνιστικά πλεονεκτήματα και τη διακυβέρνηση για τον μετασχηματισμό και την ανανέωση της παραγωγικής βάσης.

Εικόνα 1⁸. Μερίδιο της ΓΓΕΤ - Χρηματοδότηση Έρευνας και Τεχνολογικής Ανάπτυξης Υποδομών ανά περιφέρεια
(Πηγή: RIS3 National Assessment: Greece Smart specialisation as a mean to foster economic renewal 2013)

Οι Εθνικές/Περιφερειακές στρατηγικές έρευνας και καινοτομίας για την έξυπνη εξειδίκευση (στρατηγικές RIS³), είναι ολοκληρωμένες δράσεις τοπικού οικονομικού μετασχηματισμού, οι οποίες επιτυγχάνουν πέντε σημαντικά πράγματα:

- Επικεντρώνουν την υποστήριξη της πολιτικής και τις επενδύσεις σε βασικές εθνικές/περιφερειακές προτεραιότητες, προκλήσεις και ανάγκες για ανάπτυξη βασισμένη στη γνώση.
- Αξιοποιούν τα δυνατά σημεία κάθε χώρας/περιφέρειας, τα ανταγωνιστικά πλεονεκτήματά της και τη δυναμική για αριστεία.

8 Σχολιασμός εικόνας: Λόγω της συμπυκνωμένης χωρικά και τομεακά δομής της ελληνικής επικράτειας, θα περιμέναμε ότι τα προγράμματα που υποστηρίζονται μέσω των Διαρθρωτικών Ταμείων θα βοηθούσαν στη διοχέτευση κεφαλαίων σε βασικούς τομείς και στη δημιουργία ενός πιο ισορροπημένου «εθνικού συστήματος καινοτομίας». Ωστόσο, όπως μπορεί να φανεί από την εικόνα, η περιφερειακή κατανομή της χρηματοδότησης από τη Γενική Γραμματεία Έρευνας και Τεχνολογίας, τείνει να ενισχύει την κυριαρχία της Αττικής και τριών δευτερευουσών πόλων του ελληνικού συστήματος καινοτομίας, βασισμένη στις δυνατότητες ανάπτυξής τους σε ποικίλους τομείς.

- Υποστηρίζουν την τεχνολογική, καθώς και τη βασισμένη στην πρακτική καινοτομία και στοχεύουν στην τόνωση των επενδύσεων του ιδιωτικού τομέα.
- Επιτυγχάνουν την πλήρη συμμετοχή των ενδιαφερόμενων παραγόντων και ενθαρρύνουν την καινοτομία και τον πειραματισμό.
- Αναπτύσσονται βασισμένες σε αποδείξεις και περιλαμβάνουν αξιόπιστα συστήματα παρακολούθησης και αξιολόγησης.

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή επιθυμεί οι εθνικές και περιφερειακές αρχές σε όλη την Ευρώπη να καταρτίσουν στρατηγικές έρευνας και καινοτομίας για έξυπνη εξειδίκευση, έτσι ώστε να είναι δυνατή η χρήση των διαρθρωτικών ταμείων της ΕΕ πιο αποδοτικά και να αυξηθούν οι συνέργειες μεταξύ διαφορετικών εθνικών, περιφερειακών και ευρωπαϊκών πολιτικών, καθώς και μεταξύ δημόσιων και ιδιωτικών επενδύσεων. Η έξυπνη εξειδίκευση συνεπάγεται τον εντοπισμό των μοναδικών χαρακτηριστικών και μέσων κάθε χώρας και περιφέρειας, επισημαίνοντας τα συγκριτικά ανταγωνιστικά πλεονεκτήματα της κάθε μιας και συγκεντρώνοντας τοπικούς παράγοντες και πόρους γύρω από ένα όραμα για το μέλλον τους που άγεται από την αριστεία. Επίσης, ευνοεί την ενίσχυση των περιφερειακών συστημάτων καινοτομίας, τη μεγιστοποίηση της γνώσης και την εξάπλωση των ωφελειών της καινοτομίας σε όλο το εύρος της περιφερειακής οικονομίας. Είναι ακόμη ουσιώδης για την πραγματικά αποτελεσματική έρευνα και τις επενδύσεις στην καινοτομία. Στην πρόταση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για την Πολιτική Συνοχής⁹ την περίοδο 2014-2020, προϋπόθεση για τη χρήση του Ευρωπαϊκού Ταμείου Περιφερειακής Ανάπτυξης (ΕΤΠΑ) για την ίδια περίοδο, θα αποτελεί η υποστήριξη αυτών των επενδύσεων.

Το σκεπτικό της πολιτικής RIS³ συνοψίζεται στα εξής σημεία:

- **Να καταστεί η καινοτομία μια προτεραιότητα για όλες τις περιφέρειες**

Η στρατηγική “Ευρώπη 2020” προϋποθέτει να εξετάσουν οι διαμορφωτές της πολιτικής τον τρόπο αλληλοσυσχέτισης των διαφορετικών πτυχών της έξυπνης, βιώσιμης και χωρίς περιορισμούς ανάπτυξης. Οι ολοκληρωμένες στρατηγικές έξυπνης εξειδίκευσης απαντούν σε περίπλοκες αναπτυξιακές προκλήσεις μέσω της προσαρμογής της πολιτικής στο περιφερειακό πλαίσιο. Η RIS³ υποστηρίζει τη δημιουργία θέσεων εργασίας βασισμένων στη γνώση και την επίτευξη ανάπτυξης, όχι μόνο σε σημαντικούς πόλους της Έρευνας και της Καινοτομίας (Ε&Κ), αλλά και σε λιγότερο αναπτυγμένες καθώς και αγροτικές περιοχές. Η RIS³ αποτελεί βασικό τμήμα της προτεινόμενης

9 Πολιτική Συνοχής: η πολιτική που διέπει χιλιάδες έργα σε όλη την Ευρώπη τα οποία λαμβάνουν χρηματοδότηση από το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης (ΕΤΠΑ), το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο (ΕΚΤ) και το Ταμείο Συνοχής. (http://ec.europa.eu/regional_policy/what/future/proposals_2014_2020_en.cfm)

αναμόρφωσης της Πολιτικής Συνοχής της ΕΕ, καθώς υποστηρίζει τη θεματική επικέντρωση και ενισχύει το στρατηγικό προγραμματισμό.

- **Να προσανατολίσει τις επενδύσεις και να δημιουργήσει συνέργειες**

Η RIS³ επικεντρώνει τις προσπάθειες οικονομικής ανάπτυξης και τις επενδύσεις στα σχετικά δυνατά σημεία κάθε περιοχής, αξιοποιώντας τις οικονομικές ευκαιρίες και τις αναδυόμενες τάσεις, και κινούμενη προς την ενίσχυση της οικονομικής ανάπτυξης. Η RIS³ ενισχύει την προστιθέμενη αξία, τον αντίκτυπο και την αναγνωρισιμότητα της ευρωπαϊκής χρηματοδότησης. Εξασφαλίζει την αξία των χρημάτων σε εποχές αυστηρών προϋπολογισμών και περιορισμένων δημόσιων πόρων. Η RIS³ διασφαλίζει συνέργειες μεταξύ ευρωπαϊκών πολιτικών και χρηματοδότησης, συμπληρώνοντας εθνικά και περιφερειακά προγράμματα και ιδιωτικές επενδύσεις.

- **Να βελτιώσει τις καινοτόμες διαδικασίες**

Η RIS³ απαιτεί έξυπνες, στρατηγικές επιλογές και χάραξη πολιτικών βασισμένων σε αποδείξεις. Οι προτεραιότητες καθορίζονται στη βάση στρατηγικών πληροφοριών σχετικά με τα μέσα (συμπεριλαμβανομένων βιομηχανικών δομών, Πανεπιστημίων, ερευνητικών ινστιτούτων, επιστήμης, τεχνολογίας, δεξιοτήτων, ανθρώπινου κεφαλαίου, περιβάλλοντος, πρόσβασης στην αγορά, σχέσεων και συνδέσεων με άλλες περιφέρειες), τις προκλήσεις (συμπεριλαμβανομένων της δημογραφικής γήρανσης, της απομακρυσμένης τοποθεσίας και των περιβαλλοντικών παραμέτρων), τα ανταγωνιστικά πλεονεκτήματα και τη δυναμική για αριστεία μιας περιφέρειας (SWOT, ανάλυση προοπτικών και τάσεων, αντιστοίχιση τεχνολογιών, επιχειρηματική γνώση των αγορών). Στην RIS³ εντάσσεται και η διασφάλιση ότι το μείγμα πολιτικών - δηλαδή ο συνδυασμός εργαλείων πολιτικής που είναι διαθέσιμος σε συγκεκριμένο περιφερειακό περιβάλλον, ενισχύσεις, δάνεια και άλλη υποστήριξη - είναι αποτελεσματικό για την επίτευξη των στόχων της συνολικής πολιτικής, βοηθά τις επιχειρήσεις και επιτρέπει τη ανάμιξη ιδιωτικών επενδύσεων. Η RIS³ περιλαμβάνει την ανάπτυξη δεικτών αποτελεσμάτων και τη χρήση τους για την δημιουργία, καθοδήγηση και προσαρμογή πολιτικών και προγραμμάτων.

- **Να βελτιώσει τη διακυβέρνηση και να εμπλέξει πιο στενά όλους τους ενδιαφερόμενους παράγοντες**

Η RIS³ ενθαρρύνει όλους τους ενδιαφερόμενους παράγοντες να ενωθούν για ένα κοινό όραμα. Συνδέει μικρές, μεσαίες και μεγάλες επιχειρήσεις, ενθαρρύνει την πολυεπίπεδη διακυβέρνηση και βοηθά στη δημιουργία ενός κοινωνικού και δημιουργικού κεφαλαίου εντός της εκάστοτε κοινότητας. Η διαδικασίες της RIS³ πρέπει να είναι διαδραστικές, να άγονται από την περιφέρεια και να βασίζονται στη συναίνεση. Αν και το ακριβές μείγμα των εμπλεκόμενων φορέων θα εξαρτάται από το περιφερειακό πλαίσιο, είναι σημαντικό να εμπλακούν πλήρως όλοι οι εταίροι στην

ανάπτυξη, υλοποίηση και παρακολούθηση στρατηγικών έξυπνης εξειδίκευσης.

Όσον αφορά τους στόχους της έξυπνης εξειδίκευσης σε οικονομικό επίπεδο, περιλαμβάνουν προσπάθειες τέτοιες ώστε:

- **Να αναπτυχθούν και να υλοποιηθούν στρατηγικές οικονομικού μετασχηματισμού**

Η RIS³ απαιτεί μια ολοκληρωμένη, τοπική προσέγγιση στο σχεδιασμό και υλοποίηση πολιτικών. Οι πολιτικές πρέπει να είναι προσαρμοσμένες στο τοπικό πλαίσιο, αναγνωρίζοντας ότι υπάρχουν διαφορετικά μονοπάτια προς την περιφερειακή καινοτομία και την ανάπτυξη, όπως παρατέθηκαν νωρίτερα (σελ. 8).

- **Να αποκριθούν σε οικονομικές και κοινωνικές προκλήσεις**

Η Ευρώπη αντιμετωπίζει έναν διαρκή παγκόσμιο ανταγωνισμό σε επίπεδο ταλέντων, ιδεών και κεφαλαίου. Ταυτόχρονα, η δημοσιονομική λιτότητα απαιτεί συχνά από τις κυβερνήσεις να επικεντρώνουν τους περιορισμένους πόρους σε λίγες περιοχές και μέτρα με πραγματική δυναμική για τη δημιουργία βιώσιμων θέσεων εργασίας και ανάπτυξης. Οι περισσότερες περιφέρειες μπορούν να αποκτήσουν ένα πραγματικά ανταγωνιστικό πλεονέκτημα μέσω της εύρεσης εξειδικευμένων αγορών, ή ενσωματώνοντας νέες τεχνολογίες σε παραδοσιακούς κλάδους και αξιοποιώντας την “έξυπνη” περιφερειακή δυναμική τους. Οι στρατηγικές έξυπνης εξειδίκευσης μπορούν επίσης να αποτελέσουν ένα ισχυρό εργαλείο για την αντιμετώπιση κοινωνικών, περιβαλλοντικών, κλιματικών και ενεργειακών προκλήσεων, όπως η αποτελεσματική διαχείριση πόρων, η ενεργειακή ασφάλεια και η αντοχή στην κλιματική αλλαγή.

- **Να γίνουν οι περιφέρειες περισσότερο εμφανείς σε διεθνείς επενδυτές**

Δίνοντας έμφαση σε αυτό που προσφέρει σε μια περιφέρεια τη μεγαλύτερη ανταγωνιστική της ικανότητα, η έξυπνη εξειδίκευση βοηθά στην είσοδο της περιφέρειας σε επιμέρους παγκόσμιες αγορές/εξειδικευμένες αγορές και διεθνείς αλυσίδες αξίας. Για να προσελκυσθούν ιδιωτικές επενδύσεις και να κερδηθεί η προσοχή διεθνών επενδυτών, είναι σημαντικό να γίνει επώνυμη (brand) η εξειδίκευση μιας περιφέρειας σε έναν επιμέρους τομέα ή εξειδικευμένη αγορά και να υπάρξει σταθερή και ολοκληρωμένη υποστήριξη στην κατεύθυνση ενίσχυσης αυτής της εξειδίκευσης.

- **Να βελτιωθούν οι εσωτερικές και εξωτερικές διασυνδέσεις μιας περιφέρειας**

Η βελτίωση των εσωτερικών διασυνδέσεων αποτελούσε για καιρό σήμα κατατεθέν της πολιτικής καινοτομίας (πχ. συνεργασίες πανεπιστημίων-επιχειρήσεων κλπ.). Ωστόσο, οι περιφέρειες χρειάζεται επίσης να είναι εξωστρεφείς, να βρίσκονται σε ευρωπαϊκές και παγκόσμιες αλυσίδες και

να βελτιώνουν τις διασυνδέσεις και τη συνεργασία τους με άλλες περιφέρειες. Αυτό είναι σημαντικό για τη διεθνοποίηση των επιχειρήσεων, προκειμένου να επιτευχθεί η κρίσιμη δυναμική των δραστηριοτήτων και να δημιουργηθούν εισροές γνώσης συναφούς με την υφιστάμενη βάση της κάθε περιφέρειας¹⁰.

- **Να αποφευχθούν αλληλοεπικαλύψεις και αντιγραφές στις στρατηγικές ανάπτυξης**

Στο παρελθόν, οι περιφέρειες που αντιμετώπιζαν αναπτυξιακές προκλήσεις προσπαθούσαν συχνά να αντιγράψουν παρόμοιες προτεραιότητες άλλων περιφερειών με ηγετική θέση ακόμα κι όταν είχαν λίγα μέσα και μικρές πιθανότητες να εξελιχθούν σε παγκόσμιο ηγέτη στους τομείς που είχαν επιλέξει. Η RIS³ ενθαρρύνει τις περιφέρειες να υιοθετήσουν πολιτικές που είναι ρεαλιστικά προσαρμοσμένες στις δυνατότητες και τις ανάγκες τους. Η διεθνής διαφοροποίηση είναι το κλειδί για την (επανα-)τοποθέτηση μιας περιφέρειας σε ένα παγκόσμιο, έντονα δυναμικό και μεταβαλλόμενο περιβάλλον και για την ανάδειξη της στρατηγικής της σε σχέση με άλλων περιφερειών.

- **Να συγκεντρωθεί μια “κρίσιμη μάζα” (critical mass¹¹) πόρων**

Η RIS³ μπορεί να διασφαλίσει ότι οι πόροι για την έρευνα και την καινοτομία θα φτάσουν το επίπεδο “κρίσιμης μάζας”, δηλαδή θα έχουν επαρκή δυναμική για να γίνουν αυτοσυντηρούμενοι, με την υποστήριξη μέσω στοχευμένων δράσεων ενίσχυσης ανθρώπινων πόρων και υποδομών γνώσης. Η κρίσιμη μάζα μπορεί να συγκεντρωθεί είτε εσωτερικά μέσα στην περιφέρεια, είτε μέσω εσωπορισμού (insourcing¹²) και συνεργασίας με άλλες περιφέρειες.

- **Να προωθηθεί η διάχυση γνώσης και τεχνολογικής διαφοροποίησης**

Ο πιο πολλά υποσχόμενος τρόπος για να προωθήσει μια περιφέρεια τη βασισμένη στη γνώση ανάπτυξη της είναι μέσω της διαφοροποίησης σε τεχνολογίες, προϊόντα και υπηρεσίες που συνδέονται στενά με υφιστάμενες κυρίαρχες τεχνολογίες και την περιφερειακή βάση δεξιοτήτων. Η διάχυση της γνώσης είναι άκρως επιτυχημένη όταν πραγματοποιείται εντός συναφών κλάδων (σε αντίθεση με τη διαφοροποίηση σε μη συνδεδεμένους τομείς). Μέσα από τις πλέον επιτυχημένες υφιστάμενες ομάδες θα προκύψουν νέοι κλάδοι, μόνο όμως αν εγκαταλειφθούν τα σύνορα μεταξύ

10 EURADA, Directory of «no-nonsense» activities to build S3-minded regions, Νοέμβριος 2011

11 Critical mass: Ένα πολύ σημαντικό στάδιο στην ανάπτυξη μιας εταιρίας, όπου η επιχειρηματική δραστηριότητα αποκτά ικανότητα αυτοδιατήρησης της βιωσιμότητας. Όταν μια εταιρία φτάσει στην “κρίσιμη μάζα”, θεωρείται ότι μπορεί να παραμείνει βιώσιμη χωρίς να χρειάζεται περαιτέρω επενδύσεις.

12 Insourcing: Εταιρική πρακτική όπου γίνεται χρήση του ιδίου προσωπικού του φορέα ή άλλων πόρων για την εκτέλεση ενός έργου.

των διαφόρων τομέων. Αυτό που μετρά δεν είναι η διαφοροποίηση αυτή καθαυτή, αλλά η εξειδικευμένη τεχνολογική διαφοροποίηση σε αναδυόμενες οικονομικές δραστηριότητες. Αφετηρία της είναι η υφιστάμενη περιφερειακή γνώση και οι οικονομικές δυνατότητες και στόχος της οι συναφείς αλλά υψηλότερης προστιθέμενης αξίας δραστηριότητες. Συνεπώς, οι περιφέρειες πρέπει να δώσουν προτεραιότητα στο πάντρεμα συναφών οικονομικών δραστηριοτήτων και να βρουν καλύτερους τρόπους να συνδυάσουν τα δυνατά τους σημεία, έτσι ώστε να δημιουργηθούν νέες παραγωγικές δυνατότητες σε περιοχές με υψηλή δυναμική ανάπτυξης. (Στρατηγικές έρευνας και καινοτομίας για έξυπνη εξειδίκευση - Πολιτική Συνοχής 2014-2020, Ευρωπαϊκή Επιτροπή)

Πανεπιστήμιο Πειραιώς

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο Η Πλατφόρμα S³

Η Πλατφόρμα S³

Προκειμένου να προωθήσει την έξυπνη εξειδίκευση, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή ανακοίνωσε τη δημιουργία της πλατφόρμας S³ το 2010 σε σχετικό κείμενο με τίτλο “Η περιφερειακή πολιτική συμβάλλει στην έξυπνη ανάπτυξη στο πλαίσιο της Ευρώπης 2020”¹³. Η πλατφόρμα S³ ιδρύθηκε το 2011 και ρόλος της είναι η παροχή πληροφοριών, μεθοδολογίας, τεχνογνωσίας και συμβουλών σε εθνικούς και περιφερειακούς φορείς χάραξης πολιτικής, καθώς και η προώθηση της από κοινού μάθησης, της διακρατικής συνεργασίας, αλλά και η συνεισφορά σε ακαδημαϊκές συζητήσεις γύρω από την έννοια της έξυπνης εξειδίκευσης. Η πλατφόρμα βοηθά εν ολίγοις τις χώρες και τις περιφέρειες της ΕΕ να αναπτύξουν, να εφαρμόσουν και να επανεξετάσουν την έρευνα σχετικά με τις στρατηγικές καινοτομίας για την έξυπνη εξειδίκευση (RIS³).

Η πλατφόρμα φιλοξενείται από το Institute for Prospective Technological Studies (IPTS) στη Σεβίλλη, τμήμα του Κοινού Κέντρου Ερευνών της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Αποτελείται από τρία κύρια μέρη:

- μια ομάδα διαχείρισης έργων και μια ερευνητική ομάδα του IPTS,
- μια συντονιστική ομάδα που συγκεντρώνει εκπροσώπους από διάφορες υπηρεσίες της Επιτροπής,
- μια ομάδα Mirror που αποτελείται από κορυφαίους ακαδημαϊκούς και εμπειρογνώμονες στους τομείς της καινοτομίας και της περιφερειακής ανάπτυξης, καθώς και εκπροσώπους όπως η EURADA¹⁴, ERRIN¹⁵, ΟΟΣΑ κλπ.

13 http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docoffic/official/communic/smart_growth/comm2010_553_el.pdf

14 EURADA - European Association of Development Agencies: Διοργανώνει συνέδρια, σεμινάρια και έχει μια ευρεία γκάμα εκδόσεων. Διατηρεί τα μέλη της ενήμερα σχετικά με τις εξελίξεις της πολιτικής της ΕΕ και παρέχει ακόμη ενημέρωση για κρίσιμα ζητήματα όπως οι κανονισμοί για τις κρατικές ενισχύσεις. Ασκήει πιέσεις και ενημερώνει την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, εξ ονόματος των μελών της.

15 ERRIN - European Regions Research and Innovation Network: Πλατφόρμα για οργανισμούς έρευνας και καινοτομίας, καθώς και τις ενδιαφερόμενες περιφέρειες. Έχει ως στόχο να ενισχύσει τις περιφερειακές ικανότητες έρευνας και καινοτομίας με την ανταλλαγή πληροφοριών, την ανταλλαγή βέλτιστων πρακτικών, τη στήριξη της ευρωπαϊκής ανάπτυξης έργων, τη διαμόρφωση πολιτικής κλπ. (<http://www.errin.eu/>)

Μέσω της πλατφόρμας παρέχονται οι εξής δυνατότητες:

- **Θεωρητική και μεθοδολογική καθοδήγηση**

Η πλατφόρμα S³ συμβάλλει στην ακαδημαϊκή ανάπτυξη της έννοιας της έξυπνης εξειδίκευσης και τη μεθοδολογία για την εφαρμογή της, μαζί με ακαδημαϊκούς, τους υπεύθυνους χάραξης πολιτικής και ορισμένους επαγγελματίες. Ο οδηγός RIS³ ενημερώνεται επίσης τακτικά μέσα από την ιστοσελίδα. Επιπλέον, δημοσιεύει κείμενα και έγγραφα που παρέχουν ανάλυση, τροφή για συζήτηση και συστάσεις σχετικά με την κάθε πολιτική. Η συζήτηση προωθείται ακόμη μέσω περιοδικών ασκήσεων με εμπειρογνώμονες που στηρίζουν τις περιφέρειες και τις χώρες γύρω από την RIS³ και με εκπρόσωπους των υπηρεσιών της Επιτροπής.

- **Αξιολόγηση από ειδικούς**

Η πλατφόρμα S³ έχει αναπτύξει τις δικές της μεθόδους για την αναθεώρηση της RIS³ και διοργανώνει τακτικά εργαστήρια για τις εγγεγραμμένες περιοχές και χώρες. Τα εργαστήρια αυτά στοχεύουν στην ενίσχυση της διακρατικής αμοιβαίας μάθησης και στην ανταλλαγή ορθών πρακτικών. Εκτός από ομότιμους ειδικούς που ασχολούνται με την όλη διαδικασία της RIS³, η πλατφόρμα αναπτύσσει περισσότερο στοχευμένα σεμινάρια που επικεντρώνονται σε συγκεκριμένα βήματα της διαδικασίας ή σε περιοχές εξειδίκευσης.

- **Ακαδημαϊκή έρευνα και ανάλυση**

Το Κοινό Κέντρο Ερευνών (ΚΚΕρ.) είναι το επιστημονικό και τεχνικό σκέλος της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, το οποίο διεξάγει διεπιστημονική έρευνα για την ενημέρωση των προκλήσεων της ΕΕ. Η έξυπνη εξειδίκευση είναι ένα παράδειγμα του πώς η θεωρία και η πρακτική μπορούν να αλληλεπιδρούν και πώς η ΕΕ μπορεί να αντλεί από το ευρύ φάσμα των ακαδημαϊκών δεξιοτήτων στα διάφορα ινστιτούτα του ΚΚΕρ.

- **Εκδηλώσεις**

Η πλατφόρμα διοργανώνει δύο κυρίως τύπους εκδηλώσεων: σεμινάρια ενημέρωσης σε διάφορες ευρωπαϊκές τοποθεσίες με σκοπό να επεξηγήσει και να προωθήσει την έννοια της έξυπνης εξειδίκευσης σε όλες τις ενδιαφερόμενες περιφέρειες και τα θεσμικά όργανα και Εργαστήρια για τις εγγεγραμμένες περιφέρειες με στόχο την αντιμετώπιση συγκεκριμένων προβληματισμών των περιφερειακών φορέων χάραξης πολιτικής. Επιπλέον, η πλατφόρμα S³ μπορεί να υποστηρίξει τα κράτη μέλη στη διοργάνωση εκδηλώσεων για την έξυπνη εξειδίκευση σε εθνικό επίπεδο.

- **Διακρατική αρένα αμοιβαίας μάθησης**

Η πλατφόρμα αναπτύσσει εργαλεία διακρατικής μάθησης τα οποία μετατοπίζονται σταδιακά από τη γενικότερη αξιολόγηση των εθνικών και περιφερειακών στρατηγικών έξυπνης εξειδίκευσης σε πιο στοχευμένα μονοπάτια συζήτησης σχετικά με:

- συγκεκριμένους φορείς και ενδιαφερόμενους όπως Πανεπιστήμια και εκπαιδευτικά ιδρύματα, μικρομεσαίες επιχειρήσεις (ΜΜΕ), επιστημονικά και τεχνολογικά πάρκα, κλπ.,
- τα κοινά χαρακτηριστικά διαφόρων περιοχών όπως αγροτικές, αστικές, απομακρυσμένες περιοχές, κλπ.,
- ειδικά εργαλεία πολιτικής (πχ. δομή διακυβέρνησης, εργαλεία χρηματοδότησης, στήριξη συνεργατικών σχηματισμών, παρακολούθηση και αξιολόγηση κλπ.),
- κοινές προτεραιότητες περιφερειών και χωρών.

- **Διαχείριση της ιστοσελίδας S³P**

Παρότι η πλατφόρμα είναι σχεδιασμένη κυρίως για περιοχές και χώρες που έχουν εγγραφεί, η ιστοσελίδα είναι επίσης χρήσιμη σε όσους ενδιαφέρονται γενικά για την έξυπνη εξειδίκευση. Επιπλέον, για τις εγγεγραμμένες περιοχές και χώρες σχεδιάζονται ήδη ειδικά διαδραστικά εργαλεία για χρήση τους ως online πηγές πληροφόρησης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο Ο ρόλος των Πανεπιστημίων στην Έξυπνη Εξειδίκευση και την Περιφερειακή Ανάπτυξη

Ο ρόλος των Πανεπιστημίων στην Έξυπνη Εξειδίκευση

Μέσα στο νέο πλαίσιο Πολιτικής για τη Συνοχή, η έξυπνη εξειδίκευση έχει προταθεί ως προαπαιτούμενη προϋπόθεση: Κάθε κράτος μέλος και κάθε περιοχή θα πρέπει να έχει μια εθνική ή περιφερειακή Στρατηγική Έξυπνης Εξειδίκευσης (S³) για να μπορέσει να λάβει οικονομική υποστήριξη από το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης (ΕΤΠΑ) για τις προγραμματισμένες δράσεις στην έρευνα και την καινοτομία. Επιπλέον, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή ενθαρρύνει τα κράτη μέλη και τις περιφέρειες να αξιοποιήσουν όλες τις ευρωπαϊκές και τις εθνικές πηγές χρηματοδότησης, καθώς και να εξετάσουν τη θέσπιση νομοθετικών πλαισίων πολιτικής για την επιδίωξη της έξυπνης εξειδίκευσης. (A strategy for smart, sustainable and inclusive growth, COM(2010) 2020 final, CEC, Brussels European Commission)

Ένα σύνολο 330 δις € έχει προταθεί για την Πολιτική Συνοχής κατά την περίοδο 2014-2020, ουσιαστικό μέρος των οποίων θα πρέπει να κατευθύνεται προς τις λιγότερο ανεπτυγμένες περιφέρειες. Η χρηματοδότηση για την έρευνα και τις δραστηριότητες καινοτομίας είναι πιθανό να διπλασιαστεί σε σύγκριση με την προηγούμενη περίοδο 2007-2013. Η ικανότητα των σχετικών περιφερειακών φορέων αναφορικά με την απορρόφηση αυτών των κονδυλίων, αλλά και η ικανότητα παραγωγικής έρευνας και δραστηριοτήτων καινοτομίας για την κάθε περιοχή θα είναι ένα βασικό ζήτημα και ταυτόχρονα πρόκληση και ως εκ τούτου, προκύπτει ότι ο ρόλος της άμεσης εμπλοκής των Πανεπιστημίων στο σχεδιασμό και την υλοποίηση του S³ θα είναι ζωτικής σημασίας για τους στόχους που πρέπει να επιτευχθούν. (Supporting growth and jobs – an agenda for modernisation of Europe’s higher education system, COM (2011) (567), CEC, Brussels European Commission)

Τα Πανεπιστήμια συχνά απουσιάζουν ή λαμβάνουν ελάχιστα μέρος σε στρατηγικές εθνικού και περιφερειακού επιπέδου. Επιπλέον, κυρίαρχο παράδειγμα υπήρξε αυτό της τεχνολογικής ώθησης, η οποία έχει αγνοήσει σε μεγάλο βαθμό τη δυνητική συμβολή των Τεχνών, αλλά και των

Ανθρωπιστικών και Κοινωνικών Επιστημών στην περιφερειακή ανάπτυξη και την καινοτομία. Ακόμα και η ορολογία καθώς και οι υποδομές της καινοτομίας έχουν δείξει μια ισχυρή τάση προς την παραδοχή της επιστημονικής ή τεχνολογικής βάσης πχ. πολλά Πανεπιστήμια διατηρούν “γραφεία μεταφοράς τεχνολογίας”. (S³ Policy Brief Series No. 03/2013, Louise Kempton, John Goddard, John Edwards, Fatime Barbara Hegyi and Susana Elena-Pérez)

Στο πλαίσιο του τριγώνου **Εκπαίδευση - Έρευνα - Καινοτομία**, το λεγόμενο τρίγωνο της γνώσης, τα Πανεπιστήμια κατέχουν κρίσιμο ρόλο στη δημιουργία γνώσης και τη μετατροπή της σε καινοτόμα προϊόντα και υπηρεσίες, σε συνεργασία με ερευνητικά κέντρα και επιχειρήσεις. Τα Πανεπιστήμια που ασχολούνται με την οικονομία, τη δημόσια τάξη και τη διοίκηση, καθώς και όσα ασχολούνται με πιο συγκεκριμένους τομείς όπως η βιομηχανία, η υγεία, η γεωργία, το περιβάλλον και ο πολιτισμός, μπορούν να παρέχουν συμβουλές τόσο σε δημόσιους φορείς όσο και στον ιδιωτικό τομέα, όπως επίσης και να διαθέτουν εμπειρογνώμονες που θα εργαστούν θέτοντας ως προτεραιότητα την περιφερειακή ανάπτυξη. Τα Πανεπιστήμια δύνανται να συνεισφέρουν ισχυρά κυρίως στις λιγότερο ανεπτυγμένες περιοχές, όπου ο ιδιωτικός τομέας μπορεί να είναι χαρακτηρίζεται από χαμηλή δραστηριότητα έρευνας και ανάπτυξης.

Υπάρχει μια σειρά από μηχανισμούς με τους οποίους τα Πανεπιστήμια μπορούν να συμβάλλουν στην ανάπτυξη συστημάτων καινοτομίας. Μπορούν για παράδειγμα να επιτύχουν τόνωση του επιχειρηματικού πνεύματος του προσωπικού και των φοιτητών τους, να παρέχουν συμβουλές και υπηρεσίες προς τις ΜΜΕ και να συμμετέχουν σε προγράμματα με σκοπό την προώθηση και τοποθέτηση υψηλού επιπέδου αποφοίτων σε καινοτόμες επιχειρήσεις. Μπορούν επίσης να συμμετέχουν έμμεσα στη δημιουργία τεχνοβλαστών¹⁶ (spin off) σε επιστημονικά και τεχνολογικά πεδία. Επιπλέον, Πανεπιστήμια και επιχειρήσεις θα πρέπει να συνεργάζονται άμεσα στο σχεδιασμό των προγραμμάτων σπουδών για να εξασφαλιστεί ότι οι πτυχιούχοι θα έχουν μελλοντικά τις κατάλληλες δεξιότητες και ικανότητες. Τα Πανεπιστήμια μπορούν επομένως να διαδραματίσουν σημαντικό ρόλο στον τομέα της επαγγελματικής κατάρτισης.

Τόσο τα Πανεπιστήμια όσο και τα άλλα εκπαιδευτικά Ιδρύματα, θα πρέπει να συνδέονται στενά με τη διαδικασία σχεδιασμού των εθνικών / περιφερειακών στρατηγικών καινοτομίας για την έξυπνη

16 Τεχνοβλαστός (spin off): επιχείρηση που συστήνεται με σκοπό την αξιοποίηση ερευνητικών αποτελεσμάτων και τεχνολογίας που παρήχθησαν από Δημόσιους Οργανισμούς Παραγωγής Γνώσης ή και από ερευνητές σε Δημόσιο Οργανισμό Παραγωγής Γνώσης (στην Ελλάδα ή στο εξωτερικό). Η αξιοποίηση των ερευνητικών αποτελεσμάτων και της τεχνολογίας σκοπό έχει να μετατραπούν αυτά σε τεχνολογικά καινοτόμα προϊόντα (αγαθά και υπηρεσίες) ή και τεχνολογικά καινοτόμες διαδικασίες .

εξειδίκευση. Οι μεταρρυθμίσεις είναι αναγκαίες για την ανάπτυξη των διαφόρων σταδίων των σχετικών στρατηγικών.

Για την τρέχουσα περίοδο προγραμματισμού 2014-2020, οι προτεραιότητες της επένδυσης που προτείνονται στο πλαίσιο της Πολιτική Συνοχής καλύπτουν αυτές τις πτυχές δίνοντας έμφαση στη σύνδεση Πανεπιστημίων με την περιφερειακή ανάπτυξη και την ανάπτυξη ισχυρότερων εταιρικών σχέσεων στο πλαίσιο του τριγώνου της γνώσης που αναφέρθηκε νωρίτερα.

Για παράδειγμα, η στήριξη του Ευρωπαϊκού Γεωργικού Ταμείου Αγροτικής Ανάπτυξης (ΕΓΤΑΑ) προς τα Πανεπιστήμια θα μπορούσε να προσανατολιστεί στους ακόλουθους τομείς:

- Σε δράσεις μεταφοράς γνώσεων και ενημέρωσης σχετικά με την παροχή επαγγελματικής κατάρτισης και απόκτησης δεξιοτήτων καθώς και δράσεις πληροφόρησης για τους κλάδους της γεωργίας, των τροφίμων και της δασοκομίας και άλλων οικονομικών κλάδων, προς τις ΜΜΕ που δραστηριοποιούνται σε αγροτικές περιοχές.
- Σε συμβουλευτικές υπηρεσίες για τη βελτίωση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων, τις φιλικές προς το περιβάλλον δράσεις, την αειφορία των γεωργικών εκμεταλλεύσεων κλπ.
- Σε μελέτες και επενδύσεις που συνδέονται με τη διατήρηση, αποκατάσταση και αναβάθμιση της πολιτιστικής και φυσικής κληρονομιάς των χωριών και της υπαίθρου, συμπεριλαμβανομένων των κοινωνικών και οικονομικών παραγόντων.
- Στη συνεργασία μεταξύ των διαφόρων τομέων όπως η γεωργία, η διατροφική αλυσίδα, ο δασικός τομέας και άλλοι φορείς (συμπεριλαμβανομένων των Πανεπιστημίων), με σκοπό τη συμβολή στην επίτευξη των στόχων και των προτεραιοτήτων της αγροτικής ανάπτυξης (πχ. πιλοτικά σχέδια, νέα προϊόντα, διεργασίες και τεχνολογίες κλπ.). Η συνεργασία αυτή, καλύπτει επίσης την υποστήριξη συνεργατικών δικτύων και επιχειρησιακών ομάδων στο πλαίσιο της ευρωπαϊκής καινοτομίας, όπου και τα Πανεπιστήμια θα μπορούσαν να συμμετέχουν.

(Guide to Research and Innovation Strategies for Smart Specialisations RIS³, Foray et al. 2012)

Τα Πανεπιστήμια μπορούν να αποτελέσουν ζωτικής σημασίας εργαλεία στο σχεδιασμό και την υλοποίηση επιτυχημένων ερευνών και στρατηγικών καινοτομίας στα πλαίσια της έξυπνης εξειδίκευσης. Ο ρόλος τους είναι πολυδιάστατος, καθώς με την έρευνα, τη διδασκαλία και τις δραστηριότητές τους συμβάλλουν στη μετατροπή της εκάστοτε περιφερειακής οικονομίας μέσω της έξυπνης εξειδίκευσης.

Στις 20 Ιουνίου του 2014 πραγματοποιήθηκε στις Βρυξέλλες μια σημαντική **διάσκεψη, με τίτλο**

“Κινητοποίηση των Πανεπιστημίων για την έξυπνη εξειδίκευση” (Joint Statement of the European Commission’s S³ Platform and the European University Association, Mobilising Universities for Smart Specialisation, 2014), η οποία είχε ως στόχο να δώσει απάντηση στο ερώτημα *πώς τα Πανεπιστήμια μπορούν να είναι μέρος της έξυπνης εξειδίκευσης*.

Η Πρόεδρος της Ένωσης Ευρωπαϊκών Πανεπιστημίων (EUA¹⁷) Maria Helena Nazaré, δήλωσε πως ήταν η πρώτη φορά που τα Πανεπιστήμια προσεγγίστηκαν από κοινού από Υπεύθυνους της Έρευνας, της Εκπαίδευσης και της Περιφερειακής Πολιτικής. Το αποτέλεσμα ήταν μια δέσμευση από όλες τις πλευρές προκειμένου να υποστηριχτούν τα Πανεπιστήμια, ώστε να έχουν κεντρικό ρόλο στην ανάπτυξη και την εφαρμογή των στρατηγικών της έξυπνης εξειδίκευσης, όπως εξέφρασε ο Vladimir Sucha, Γενικός Διευθυντής του Κοινού Κέντρου Ερευνών (JRC) της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Με λίγα λόγια, τα Πανεπιστήμια μέσω των παραπάνω δραστηριοτήτων μπορούν να αυξήσουν το κεφάλαιο και τις δυνατότητες των περιφερειών ώστε να γίνουν εν συνεχεία ανταγωνιστικές, δημιουργικές και βιώσιμες. Από την πλευρά τους, οι περιφερειακές αρχές δεν θα πρέπει να εκλάβουν τα Πανεπιστήμια απλώς ως πόρους, αλλά ως ισότιμους εταίρους. Επιπλέον, όπως όλες οι περιοχές είναι διαφορετικές και απαιτείται να θεσπίσουν κατάλληλες πολιτικές, υπάρχουν αντίστοιχα διάφορα Πανεπιστημιακά Ιδρύματα, των οποίων η δυνητική συμβολή στην έξυπνη εξειδίκευση πρέπει να αξιολογηθεί σε μοναδιαία βάση.

Από τα συμπεράσματα του Vladimir Sucha, τα πλέον σημαντικά είναι να εξής:

- *Εμπιστοσύνη: η βάση για συνεργασία,*
- *Χρόνος: οι συνεργασίες δεν μπορούν να σχηματιστούν εν μία νυκτί,*
- *Ταλέντο: δεδομένου ότι το ανθρώπινο κεφάλαιο είναι ο ακρογωνιαίος λίθος της περιφερειακής καινοτομίας.*

Ευρωπαϊκή Συνεργασία

Η έξυπνη εξειδίκευση βασίζεται στις δυνάμεις της κάθε περιοχής, αλλά απαιτεί εξωστρεφή προσέγγιση. Τα Πανεπιστήμια μπορούν να διασυνδέσουν τις περιφέρειες με τον “έξω κόσμο” και η ΕΕ προσφέρει πολλές ευκαιρίες για συνεργασία. Τα Πανεπιστήμια θα πρέπει να συμμετέχουν περισσότερο στην ευρωπαϊκή συνεργασία, όχι μόνο με ανταλλαγές ακαδημαϊκού επιπέδου όπως το πρόγραμμα Marie Currie¹⁸, αλλά και μέσω διακρατικής ανάπτυξης πρωτοβουλιών όπως το

17 Η Ένωση Ευρωπαϊκών Πανεπιστημίων (EUA), είναι η αντιπροσωπευτική οργάνωση των Πανεπιστημίων και των διασκέψεων των Πρυτάνεων σε 47 ευρωπαϊκές χώρες. Διαδραματίζει σημαντικό ρόλο στον επηρεασμό των πολιτικών της ΕΕ σχετικά με την τριτοβάθμια εκπαίδευση, την έρευνα και την καινοτομία.

18 <http://ec.europa.eu/research/mariecurieactions/>

πρόγραμμα INTERREG Europe¹⁹. Τέτοιες ευκαιρίες πρέπει να αξιοποιηθούν, ώστε να μελετηθούν άλλες επιτυχημένες συνεργασίες σχετικά με την έξυπνη εξειδίκευση και στη συνέχεια να υπάρξει προσπάθεια για τη δημιουργία δικτύων μεταξύ Πανεπιστημίων, επιχειρήσεων αλλά και της κοινωνίας.

Μετάβαση από τη θεωρία στην πράξη

Ο κίνδυνος οι καλές ιδέες να μην μεταφραστούν σε πράξεις είναι υπαρκτός. Οι εταιρικές σχέσεις μεταξύ των περιφερειών και των τοπικών Πανεπιστημίων, μαζί με άλλους ενδιαφερόμενους φορείς, θα πρέπει να ενσωματωθούν στο νέο πλαίσιο πολιτικής. Η πλατφόρμα S³ θα συνεχίσει να παρέχει συμβουλές στις εθνικές και περιφερειακές αρχές. Από την πλευρά της, η Ένωση Ευρωπαϊκών Πανεπιστημίων θα προωθήσει τις ορθές πρακτικές και την ανταλλαγή εμπειριών μεταξύ των συμμετεχόντων, κυρίως μέσω της εμπλοκής με την ευαισθητοποίηση σχετικά με τις ευκαιρίες που παρουσιάζονται ώστε τα Πανεπιστήμια να συμβάλλουν στην εφαρμογή των στρατηγικών της έξυπνης εξειδίκευσης σε επίπεδο περιφέρειας. Εν κατακλείδι, τα Πανεπιστήμια είναι ένα ζωτικό κομμάτι των οικονομιών και των κοινωνιών μας, αλλά σε πολλές περιπτώσεις είναι απλώς τοποθετημένο σε μια περιοχή χωρίς να είναι μέρος της. Η νέα πολιτική της ΕΕ για την έξυπνη εξειδίκευση μπορεί να αποτελέσει μοχλό για την αλλαγή στην εκπαίδευση, την έρευνα και την καινοτομία που θα επιτρέψει στα Πανεπιστήμια να αναπτύξουν δραστηριότητες με μεγαλύτερο αντίκτυπο στην οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη της περιοχής τους.

Η σημασία των Πανεπιστημίων για την Περιφερειακή Ανάπτυξη

Τα Πανεπιστήμια μπορούν να αποτελέσουν θεμέλιο για τις τοπικές οικονομίες σε ένα ευρύ φάσμα κλάδων. Η συνεισφορά τους προς αυτή την κατεύθυνση μπορεί να επιτευχθεί μέσω:

- της επιχειρηματικής καινοτομίας η οποία συνδέεται στενά με την ερευνητική λειτουργία του Πανεπιστημίου,
- της ανάπτυξης του ανθρώπινου κεφαλαίου που συνδέεται με τη διδασκαλία,
- της διεύρυνσης της κοινότητας που σχετίζεται με το Πανεπιστήμιο και
- της συμβολής των στελεχών και των μελών του στην τοπική κοινωνία.

Όταν αυτά τα τέσσερα σκέλη είναι ολοκληρωμένα, το Πανεπιστήμιο είναι ικανό να αναλαμβάνει

¹⁹ INTERREG EUROPE: Πρόγραμμα που παρέχει χρηματοδότηση για διαπεριφερειακές συνεργασίες σε ευρωπαϊκό επίπεδο (<http://www.interreg4c.eu/interreg-europe/>)

έναν ενεργητικό ρόλο στη διαδικασία της περιφερειακής ανάπτυξης.

Πανεπιστήμια και Περιφερειακή Καινοτομία

Η προώθηση της ενεργού εμπλοκής των Πανεπιστημίων στις περιφέρειες, έχει αποκτήσει νέα σημασία για την εξέλιξη της έννοιας της περιφερειακής έξυπνης εξειδίκευσης. Σύμφωνα με τους McCann και Ortega-Argiles (Smart Specialisation, Regional Growth and Applications to EU Cohesion Policy, 2011), η έξυπνη εξειδίκευση προβλέπει ότι ο προσδιορισμός των περιοχών προς επέκταση και ανάπτυξη, σχετίζεται με το ρόλο ορισμένων εμπλεκόμενων όπως οι ερευνητές, οι προμηθευτές, οι κατασκευαστές και οι πάροχοι υπηρεσιών, οι επιχειρηματίες, οι τελικοί χρήστες κλπ., στην έρευνα και τη βιομηχανία. Οι εμπλεκόμενοι αυτοί επιδιώκουν την απόκτηση γνώσεων και κεφαλαίου (ανθρώπινο κεφάλαιο, ιδέες, ακαδημαϊκές και ερευνητικές συνεργασίες), τη διερεύνηση πιθανών αγοραστικών ευκαιριών, τον εντοπισμό τεχνολογίας για εκμετάλλευση και ως εκ τούτου ενεργούν ως καταλύτες στην πορεία μετασχηματισμού της οικονομίας. Τα Πανεπιστήμια μπορούν συνεπώς να διαδραματίσουν σημαντικό ρόλο στον καθορισμό μιας περιφερειακής έξυπνης στρατηγικής εξειδίκευσης, συμβάλλοντας σε μια πιο αυστηρή αξιολόγηση γνωστικού πεδίου, περιοχής, ικανοτήτων και δεξιοτήτων κλπ.

Συνεργασία Πανεπιστημίων και ΜΜΕ

Πολλά Πανεπιστήμια είναι σε θέση να προσφέρουν βραχυπρόθεσμες συνεργασίες με τοπικές ΜΜΕ στο πλαίσιο της επιχειρηματικών δραστηριοτήτων τους. Το γεγονός αυτό είναι σαφώς ευεργετικό, δίνοντας αρχικά την ευκαιρία στους φοιτητές να αποκτήσουν μια εικόνα για τη λειτουργία των ΜΜΕ η οποία μπορεί να τους οδηγήσει στο να παραμείνουν στην περιοχή και να εργαστούν σε κάποια ΜΜΕ, αντί να προσανατολιστούν σε μεγάλες επιχειρήσεις που ενδέχεται να βρίσκονται αλλού, με αποτέλεσμα να βοηθά στη διατήρηση των “ταλέντων” στην περιοχή. Όσο για τις ΜΜΕ, μπορούν να επωφεληθούν από τους φοιτητές, καθώς οι δεύτεροι προσφέρουν νέες γνώσεις και προσεγγίσεις στην εκάστοτε επιχείρηση, αλλά ακόμα τους δίνεται η δυνατότητα να αποκτήσουν έναν σημαντικό κρίκο διασύνδεσης με το Πανεπιστήμιο που θα μπορούσε να αυξήσει την πιθανότητα συνεργασίας στο μέλλον.

Εκτός από την προώθηση της ανάπτυξης επιχειρηματικών δεξιοτήτων και την παροχή προς τους φοιτητές μιας ευκαιρίας να δοκιμάσουν μια επιχειρηματική εμπειρία, τα Πανεπιστήμια συχνά συμβάλλουν στην ανάπτυξη της επιχειρηματικής βάσης μιας περιοχής με την υποστήριξη των

φοιτητών να ξεκινήσουν μια επιχείρηση. Επιπλέον τα ακαδημαϊκά spin outs²⁰ είναι ένας σημαντικός μηχανισμός για τη διάδοση της έρευνας και της καινοτομίας στην τοπική οικονομία, ενώ διασφαλίζουν ότι το ταλέντο και οι καινοτόμες ιδέες παραμένουν στην περιοχή.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4^ο Περιπτώσιολογική Μελέτη

Case Study

Τα Συνδυασμένα Πανεπιστήμια της Κορνουάλης (CUC - Combined Universities Cornwall) και η αγγλική κομητεία της Κορνουάλης: Αναπτύσσοντας την Ανώτατη Εκπαίδευση με σκοπό την Έξυπνη Εξειδίκευση στην Κορνουάλη και τις νήσους Scilly

Η περιοχή της Κορνουάλης

Η Κορνουάλη βρίσκεται στο νοτιότερο τμήμα της Αγγλίας, περίπου τρεις ώρες από την κοντινότερη μεγάλη πόλη (Bristol) και τέσσερις από το Λονδίνο. Με έναν αυξανόμενο πληθυσμό 537.400 στα μέσα του 2010, η Κορνουάλη και οι νήσοι Scilly σήμερα ωφελούνται από μια μεγάλη ευρωπαϊκή επένδυση μέσω του Προγράμματος Σύγκλισης 2007-2013²¹. Το πρόγραμμα είχε ως στόχο να μετατρέψει την παραδοσιακή αγροτική οικονομία της Κορνουάλης και των νήσων Scilly σε οικονομία υψηλής ανάπτυξης βασισμένη στη γνώση.

Η οικονομία της Κορνουάλης χαρακτηριζόταν από χαμηλά επίπεδα παραγωγικότητας και μέτρια επίπεδα ανάπτυξης για αρκετά έτη. Συνολικά, η φύση της περιοχής και η κακή συνδεσιμότητα δημιουργούσαν μια εικόνα ενός ωραίου μέρους για να επισκεφθεί κανείς, αλλά όχι ένα καλό μέρος για την έναρξη μιας επιχείρησης. Το αποτέλεσμα ήταν η εποχιακή εξάρτηση από θέσεις εργασίας χαμηλής εξειδίκευσης και η έλλειψη υψηλής αξίας διεθνών επιχειρήσεων.

Οι δυνάμεις της Κορνουάλης συνοψίζονται στο ότι πρόκειται για μια περιοχή με μια καινοτόμο κοινότητα μικρών επιχειρήσεων, με δημιουργικές βιομηχανίες, πράσινες τεχνολογίες και υπηρεσίες,

20 Spin-Out: Τμήματα επιχειρήσεων που ανεξαρτητοποιούνται υπό το μορφή νέας επιχείρησης παίρνοντας υπό τον έλεγχο τους μέρος των υποδομών, των πνευματικών δικαιωμάτων, της τεχνογνωσίας και των υπαρχόντων προϊόντων της επιχείρησης προέλευσης. Τα διοικητικά στελέχη προέρχονται από την επιχείρηση προέλευσης.

21 <http://www.digitalplan.gov.gr/portal/>

γεωργικά προϊόντα και ΤΠΕ. Η χρηματοδότηση της Σύγκλισης βελτιώνει την παραγωγικότητα και αυξάνει την Ακαθάριστη Προστιθέμενη Αξία, μέσω της αυξανόμενης βιομηχανικής γνώσης και με τη βελτίωση της υποδομής των επιχειρήσεων μέσω επενδύσεων στον τομέα των μεταφορών και της ευρυζωνικότητας.

Μετά την κατάρρευση των παλαιών δομών περιφερειακής διακυβέρνησης στην Αγγλία, η Κορνουάλη και οι νήσοι Scilly ήταν στην πρώτη γραμμή ίδρυσης νέων επιχειρήσεων, υπό την ηγεσία της Τοπικής Σύμπραξης Επιχειρήσεων δημόσιου-ιδιωτικού τομέα. Αν και σε πρώιμο στάδιο, το σχέδιο αποσκοπούσε στο να διαδραματίσει η συνεργασία σημαντικό ρόλο στον επηρεασμό μελλοντικών επενδυτικών προγραμμάτων στην περιοχή.

Τα Συνδυασμένα Πανεπιστήμια της Κορνουάλης

Τα Συνδυασμένα Πανεπιστήμια στην Κορνουάλη είναι μια συνεργασία έξι Πανεπιστημίων και κολεγίων που εργάζονται μαζί για να δώσουν σε περισσότερους ανθρώπους την ευκαιρία να σπουδάσουν στην Κορνουάλη και να χρησιμοποιούν την Πανεπιστημιακού επιπέδου εκπαίδευση προκειμένου να βοηθήσουν τις επιχειρήσεις να ευδοκιμούν. Η συνεργασία περιλαμβάνει δύο μεγάλα εθνικά Πανεπιστήμια, ένα ίδρυμα Τεχνών, ένα κολέγιο ιατρικής και οδοντιατρικής και δύο κολέγια Επιμόρφωσης. Κάθε ίδρυμα αναπτύσσει και προσφέρει τριτοβάθμια εκπαίδευση, αλλά μέσω της σύνδεσής τους, έχουν δεσμευτεί στη συνεργασία με σκοπό να οδηγήσουν την τοπική οικονομία στην ανάπτυξη.

Το αρχικό σκεπτικό για την επένδυση στις δυνατότητες της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης ήταν να οδηγηθεί η περιοχή σε μακροχρόνια πολιτιστική αλλαγή, να αυξηθούν οι δεξιότητες και να συγκρατηθούν περισσότεροι νέοι στην τοπική οικονομία. Η σύμπραξη των Πανεπιστημίων ιδρύθηκε το 2000 και εκμεταλλεύτηκε το πλαίσιο του Στόχου 1 των ευρωπαϊκών επενδύσεων για να αυξήσει το επίπεδο της παρεχόμενης εκπαίδευσης (3ετή πτυχία) από ένα πολύ περιορισμένο δυναμικό 2.500 θέσεων πλήρους απασχόλησης το 2000 σε σχεδόν 8.000 σήμερα. Κατά τη διάρκεια αυτής της περιόδου, η πορεία των νέων από το σχολείο στην τριτοβάθμια εκπαίδευση αυξήθηκε στην περιοχή γρηγορότερα από ότι στο υπόλοιπο Ηνωμένο Βασίλειο.

Οι επενδύσεις στα Συνδυασμένα Πανεπιστήμια της Κορνουάλης ήταν από τις λίγες μεγάλες στρατηγικές επενδύσεις που έγιναν από προγράμματα των διαρθρωτικών ταμείων. Ο ρυθμός ανάπτυξης της οικονομίας της Κορνουάλης και οι ειδικοί δείκτες όπως ο ρυθμός ανάπτυξης της βιομηχανικής γνώσης, ήταν ένα σημάδι της επιτυχίας τόσο του συνολικού προγράμματος όσο και των επενδύσεων των Πανεπιστημίων της Σύμπραξης ειδικότερα.

Αναπτύσσοντας τα πλαίσια της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης και της καινοτομίας για το πρόγραμμα Σύγκλισης

Κατά την έναρξη του προγράμματος Σύγκλισης, υπήρχε σαφής δέσμευση του περιφερειακού Επιχειρησιακού Προγράμματος για την επικέντρωση των επενδύσεων σε μετασχηματιστικές αλλαγές και την ανάπτυξη επιχειρήσεων υψηλής αξίας, μέσω επενδύσεων σε τέσσερις βασικούς τομείς: Καινοτομία - έρευνα και ανάπτυξη, Επιχειρήσεις και Επενδύσεις, Μετασχηματιστικές Υποδομές και τέλος Ξεκλείδωμα των οικονομικών δυνατοτήτων.

Η πρόοδος που σημειώθηκε, προέκυψε μέσα από μια επαναληπτική διαδικασία οικονομικής ανάλυσης, στρατηγικού σχεδιασμού και διαβούλευσης μεταξύ των εταίρων από όλους τους εμπλεκόμενους χώρους.

Το γεγονός αυτό οδήγησε στην προετοιμασία ενός πλαισίου ανώτατης εκπαίδευσης, το οποίο όρισε μεταξύ άλλων, πως οι επενδύσεις θα πρέπει να επικεντρωθούν στους τομείς του Περιβάλλοντος και της Βιώσιμης Ανάπτυξης, του Περιβάλλοντος και της Ανθρώπινης Υγείας και των δημιουργικών τομέων (Ψηφιακής τεχνολογίας και Σχεδιασμού), καθώς και την υποστήριξή τους με ένα φάσμα υπηρεσιών και προγραμμάτων για την ανάπτυξη της επιχειρηματικότητας και της καινοτομίας. Για κάθε ειδικότητα οι επενδύσεις δεν γίνονταν μόνο σε ερευνητικές εγκαταστάσεις και προσωπικό, αλλά και στην ανταλλαγή γνώσης μεταξύ των εργαζομένων.

Εμπόδια κατά την πορεία υλοποίησης

- Η απουσία μιας βάσης ισχυρών υφιστάμενων επιχειρήσεων σε διάφορους τομείς-στόχους, αύξησε το ρίσκο του εγχειρήματος και έκανε δυσκολότερη τη διαβούλευση των επιχειρήσεων σχετικά με τον καθορισμό στρατηγικής. Αυτό ίσχυσε κυρίως στην περίπτωση του Περιβάλλοντος και της Ανθρώπινης Υγείας, όπου η στρατηγική ήταν να δημιουργηθεί πλεονέκτημα πρωτοπορίας σε έναν αναδυόμενο κλάδο.
- Η ριζική αλλαγή στις δομές διακυβέρνησης του προγράμματος από το 2010, δημιούργησε μια ασυνέχεια στην ικανότητα για προσέλκυση επενδύσεων σε δεξιότητες υψηλού επιπέδου με τον τρόπο που προοριζόταν αρχικά.
- Για τα εκπαιδευτικά ιδρύματα, η σημαντική αλλαγή του Ηνωμένου Βασιλείου στην κυβερνητική χρηματοδότηση της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης - μεταβαίνοντας από τις ενισχύσεις υπό μορφή επιχορήγησης προς ένα σύστημα που υποστηρίζει τα φοιτητικά δάνεια - άλλαξε εντελώς τα οικονομικά και επιχειρηματικά μοντέλα που ίσχυαν για τα

Πανεπιστήμια, όταν αυτά θεωρούνται μεγάλες κοινωνικές επιχειρήσεις, αυξάνοντας και πάλι το ρίσκο της προσπάθειας.

(Connecting Universities to Regional Growth: A Practical Guide, European Union, S³ platform, Σεπτέμβριος 2011)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5ο Συμπεράσματα

Συμπεράσματα

Η ανάγκη μεταρρύθμισης της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης κρίνεται γενικά επείγουσα. Τα περισσότερα ευρωπαϊκά Πανεπιστήμια δεν προσελκύουν αρκετούς ταλαντούχους ενδιαφερόμενους από όλο τον κόσμο, ενώ πολύ λίγα είναι αυτά που βρίσκονται σε υψηλές θέσεις σύμφωνα με τη διεθνή κατάταξη. Τα ευρωπαϊκά Πανεπιστήμια χρειάζονται επομένως περισσότερη ποικιλομορφία όσον αφορά την αποστολή και τις προοπτικές τους, με την εφαρμογή της έξυπνης εξειδίκευσης σε διάφορους κλάδους τους.

Οι προβληματισμοί που εγείρονται γύρω από το θέμα αυτό, σχετίζονται με την υπάρχουσα εμπειρία και τους τρόπους με τους οποίους τα Πανεπιστήμια μπορούν να συμβάλλουν στην περιφερειακή καινοτομία (πχ. προώθηση της επιχειρηματικότητας με τη δημιουργία spin-off εταιριών, προσέλκυσης ανθρώπινου δυναμικού κλπ.). Η έξυπνη εξειδίκευση ωστόσο, όπως διατυπώθηκε και νωρίτερα, αποτελεί τροποποίηση προηγούμενων προσεγγίσεων. Η επίδραση των νέων στοιχείων που προκύπτουν σχετικά με το ρόλο των Πανεπιστημίων στην ευρωπαϊκή πολιτική για την καινοτομία, πρέπει να διερευνηθεί περαιτέρω. (Guide to Research and Innovation Strategies for Smart Specialisations RIS³, Foray et al. 2012)

Γιατί χρειάζεται η Ευρώπη την έξυπνη ανάπτυξη και εξειδίκευση

Ο χαμηλότερος ρυθμός ανάπτυξης της Ευρώπης σε σχέση με τους βασικούς ανταγωνιστές της οφείλεται κυρίως στο χάσμα παραγωγικότητας που προκλήθηκε εν μέρει από τα χαμηλότερα επίπεδα επενδύσεων σε E&A και καινοτομία, την ανεπαρκή χρήση των τεχνολογιών πληροφοριών και επικοινωνιών καθώς και τη δυσκολία πρόσβασης ορισμένων τμημάτων της κοινωνίας στην

καινοτομία.

Πιο συγκεκριμένα:

- Οι ευρωπαϊκές επιχειρήσεις αντιπροσωπεύουν σήμερα μόλις το ένα τέταρτο της παγκόσμιας αγοράς τεχνολογιών πληροφοριών και επικοινωνιών, αξίας 2 τρισεκατομμυρίων ευρώ.
- Ο χαμηλός ρυθμός υλοποίησης του Διαδικτύου υψηλής ταχύτητας επηρεάζει την ικανότητα της Ευρώπης να καινοτομεί, να διαδίδει τη γνώση και να διανέμει αγαθά και υπηρεσίες, ενώ αφήνει τις αγροτικές περιοχές στην απομόνωση.

Όσον αφορά την Εκπαίδευση και την κατάρτιση:

- Περίπου το 25% των μαθητών έχουν δυσκολίες στην ανάγνωση.
- Πάρα πολλοί νέοι εγκαταλείπουν τις σπουδές τους χωρίς να αποκτήσουν καμία δεξιότητα.
- Ο αριθμός των ατόμων που αποκτά ένα μεσαίο επίπεδο δεξιοτήτων είναι μεγαλύτερος, αλλά οι δεξιότητες αυτές συχνά δεν ανταποκρίνονται στις ανάγκες της αγοράς εργασίας.
- Λιγότεροι από το ένα τρίτο των Ευρωπαίων ηλικίας 25-34 ετών έχουν πτυχίο Πανεπιστημίου (40% στις ΗΠΑ και πάνω από το 50% στην Ιαπωνία).
- Τα ευρωπαϊκά Πανεπιστήμια βρίσκονται συγκριτικά χαμηλά στην παγκόσμια κατάταξη²² των Πανεπιστημίων.

Η γήρανση του πληθυσμού:

- Καθώς οι Ευρωπαίοι ζουν περισσότερο και αποκτούν λιγότερα παιδιά, ένας μικρότερος αριθμός εργαζομένων καλείται να συντηρήσει έναν μεγαλύτερο αριθμό συνταξιούχων και να χρηματοδοτήσει γενικότερα το σύστημα κοινωνικής πρόνοιας.
- Σήμερα ο αριθμός των ατόμων ηλικίας άνω των 60 ετών αυξάνεται με διπλάσιο ρυθμό απ' ό,τι πριν από το 2007 - κατά περίπου δύο εκατομμύρια κάθε χρόνο σε σύγκριση με ένα εκατομμύριο προηγουμένως.
- Μια οικονομία βασισμένη στη γνώση προσφέρει περισσότερες δυνατότητες στους πολίτες να συνεχίσουν να εργάζονται για μεγαλύτερο χρονικό διάστημα, μειώνοντας έτσι την επιβάρυνση του ενεργού πληθυσμού.

Η μετάβαση στις νέες διαδικασίες της έξυπνης εξειδίκευσης δεν είναι απλή. Απαιτεί την επίτευξη παγκόσμιας αναγνωρισιμότητας και συνεργασιών πέραν των συνόρων της περιφέρειας. Απευθύνει έκκληση για εντοπισμό ανταγωνιστικών πλεονεκτημάτων βάσει των οποίων θα συγκεντρωθούν

²² Shanghai index (ARWU) <http://www.shanghairanking.com/ARWU2014.html>

ενδιαφερόμενοι και οι κατάλληλοι πόροι. Πάνω από όλα όμως, ζητά τη λήψη μέτρων για την ενίσχυση της καινοτομίας στις περιφέρειες, προκειμένου να μεγιστοποιηθεί η ροή της γνώσης και να διαδοθούν τα οφέλη της καινοτομίας σε όλη την περιφερειακή οικονομία.

Η εφαρμογή μέτρων λιτότητας από τις κυβερνήσεις σε ολόκληρη την Ευρωπαϊκή Ένωση ενισχύει την αντίληψη ότι οι δημόσιοι πόροι και οι επενδύσεις πρέπει να επικεντρωθούν σε συγκεκριμένους τομείς προτεραιότητας. Αυτό θα μπορούσε να αποτελέσει πρόκληση ώστε να γίνουν τα Πανεπιστήμια σημαντικός παράγοντας στον καθορισμό της περιφερειακής στρατηγικής για την καινοτομία. Η έξυπνη εξειδίκευση συνεπάγεται την απομάκρυνση από το κλισέ που επικρατεί, όπου μια χώρα ή περιφέρεια επιχειρεί την ανάπτυξη δραστηριοτήτων που δεν αρμόζουν στη δυναμική της, βασισμένη στο γεγονός ότι κάπου αλλού οι ίδιες δραστηριότητες είχαν επιτυχία.

Οι επιχειρήσεις θα πρέπει να εμπλακούν περισσότερο στην ανάπτυξη των προγραμμάτων σπουδών και την κατάρτιση σε διδακτορικό επίπεδο, ώστε οι δεξιότητες των νέων να ανταποκρίνονται περισσότερο στις ανάγκες της βιομηχανίας. Υπάρχουν καλά παραδείγματα διεπιστημονικών προσεγγίσεων σε Πανεπιστήμια τα οποία κατορθώνουν να καλύπτουν ένα ευρύ φάσμα πεδίων από την έρευνα έως τα χρηματοοικονομικά και τις επιχειρήσεις και από τη δημιουργικότητα και τον σχεδιασμό έως την επικοινωνία, ένα εκ των οποίων παρατίθεται στο Παράρτημα της παρούσας μελέτης.

Η έξυπνη εξειδίκευση βρίσκεται ακόμη σε πρώιμο στάδιο ανάπτυξης ως έννοια στο πλαίσιο χάραξης της κατάλληλης πολιτικής. Αν και τα Πανεπιστήμια φαίνεται να προορίζονται να αναλάβουν εξέχοντα ρόλο στην έξυπνη εξειδίκευση στις περιφέρειες, η ουσία αυτού του ρόλου θα γίνει σαφής μόνο εφόσον η ίδια η έννοια αναπτυχθεί περαιτέρω και τεθεί σε εφαρμογή υπό διαφορετικές συνθήκες.

Σε γενικό πλαίσιο απαιτείται από τους περιφερειακούς οργανισμούς να σκεφτούν την οικοδόμηση ενός συστήματος περιφερειακής τριτοβάθμιας εκπαίδευσης που να εντάσσεται σε μια ευρεία βάση καινοτομίας. Σε πολύ πρακτικό επίπεδο, τα Πανεπιστήμια θα πρέπει να συμμετέχουν ενεργά στη διαμόρφωση και την υλοποίηση περιφερειακών στρατηγικών έξυπνης εξειδίκευσης.

Προκειμένου να επιτευχθεί αυτό, συνιστώνται οι ακόλουθες δράσεις:

- Ενεργή προσπάθεια για τη μετάβαση από απλή συναλλαγή σε μετασχηματιστική παρέμβαση με μεγαλύτερη έμφαση στα προγράμματα και όχι σε μεμονωμένα έργα.
- Κάθε συνεργασία στην περιοχή να εξετάζει ειδικότερα τα ζητήματα μεταξύ των

Πανεπιστημίων και των περιφερειών και να δίνει ιδιαίτερη προσοχή στην εξασφάλιση της βιωσιμότητας των εταιρικών σχέσεων μακροπρόθεσμα.

- Οι διαχειριστικές αρχές πρέπει να χρησιμοποιήσουν πόρους από τους προϋπολογισμούς για την υποστήριξη της οικοδόμησης πλαισίου εταιρικής σχέσης. Τα Πανεπιστήμια, οι επιχειρήσεις και άλλοι φορείς του δημόσιου τομέα θα πρέπει να δεσμευτούν στη διαδικασία αυτή, επενδύοντας και στη δική τους ανάπτυξη.
- Οι περιφερειακές συμπράξεις πρέπει να εξετάσουν τη συμμετοχή τους στο πρόγραμμα του ΟΟΣΑ για την περιφερειακή αναθεώρηση, ώστε να βοηθήσουν στην ανάλυση της υφιστάμενης δύναμής τους και όσον αφορά τις περιοχές που ενδέχεται να απαιτούν ανάπτυξη δεξιοτήτων, να εξετάσουν προσεκτικά τα πορίσματα της EUIMA²³ και άλλων συναφών προγραμμάτων.
- Ενδεχόμενη απλούστευση και ευελιξία στην εφαρμογή των διατάξεων της πολιτικής συνοχής βρίσκεται υπό συζήτηση. Οι διαχειριστικές αρχές πάντως ενθαρρύνονται ενεργά να υιοθετήσουν μια πιο ευέλικτη προσέγγιση.
- Οι διαχειριστικές αρχές και τα Πανεπιστήμια θα πρέπει να υιοθετήσουν την ευρύτερη έννοια της καινοτομίας και να αναγνωρίσουν το ρόλο της τέχνης, των ανθρωπιστικών και κοινωνικών επιστημών, ειδικά στην αντιμετώπιση των μεγάλων προκλήσεων, καθώς και να αναπτύξουν μηχανισμούς που θα αξιοποιήσουν τη συμβολή αυτών.

Γενικότερα, τα βήματα που θα πρέπει να ακολουθούνται κατά τον σχεδιασμό στρατηγικής έξυπνης εξειδίκευσης είναι τα ακόλουθα:

1. Ανάλυση του περιφερειακού πλαισίου και των δυνατοτήτων για καινοτομία
2. Διακυβέρνηση: Η διασφάλιση της συμμετοχής και της ιδιοκτησίας
3. Επεξεργασία ενός καθολικού οράματος για το μέλλον της περιφέρειας
4. Προσδιορισμός των προτεραιοτήτων
5. Ορισμός του συνεκτικού μείγματος πολιτικής, των κατευθυντήριων γραμμών και του σχεδίου δράσης
6. Ενσωμάτωση μηχανισμών παρακολούθησης και αξιολόγησης.

Σεμινάριο της Πλατφόρμας S³

Τα κυριότερα ζητήματα που αναδείχθηκαν από το Smart Specialisation Platform expert workshop (Report on joint EUA-REGIO/JRC, 2014), το οποίο διεξήχθη το τρέχον έτος σύμφωνα με την έκθεση

23 European Universities Implementing their Modernisation Agenda <http://www.eua.be/euima>

της Ένωσης Ευρωπαϊκών Πανεπιστημίων σε συνεργασία με το Κοινό Κέντρο Έρευνας, είναι υψίστης σημασίας και αναλύονται ακολούθως.

- **Τα Πανεπιστήμια πρέπει να αξιολογούνται και να γίνεται προσπάθεια κατανόησης της αποστολής τους σφαιρικά.**

Τα Πανεπιστήμια θα πρέπει να αξιολογούνται σφαιρικά ως προς τις τρεις κύριες αποστολές τους, τη διδασκαλία και την παιδεία, την έρευνα και τη δημιουργία νέας γνώσης, την περιφερειακή και κοινωνική ανάπτυξη. Είναι επίσης σημαντική η δημιουργία δικτύων, διασυνδέσεων κλπ. Τα Πανεπιστήμια δεν έχουν ως αποκλειστικό σκοπό τη διδασκαλία και την έρευνα, αλλά και την παραγωγή γνώσης σε ποικίλους τομείς. Ωστόσο, είναι σημαντικό να εντοπιστούν οι διαφορές μεταξύ των ακαδημαϊκών κλάδων, γεγονός ιδιαίτερα σημαντικό κατά την εξέταση της συμβολής των Πανεπιστημίων στην περιφερειακή ανάπτυξη. Για παράδειγμα, η σύνδεση μεταξύ των Πανεπιστημίων και των περιφερειών ήταν ανέκαθεν σχεδόν αυτονόητη για τις εφαρμοσμένες επιστήμες. Αξίζει να σημειωθεί ότι δεν είναι δυνατόν να προορίζονται όλες οι δεξιότητες για να συμβάλλουν στην περιφερειακή ανάπτυξη. Επιπλέον, το ίδιο το ακαδημαϊκό δυναμικό δεν μπορεί να κάνει τα πάντα με την ίδια επιτυχία (διδασκαλία, έρευνα, περιφερειακή ανάπτυξη). Ακούγονται πολλές ιδέες σχετικά με το πώς τα Πανεπιστήμια μπορούν να ασχοληθούν και με τις τρεις αποστολές τους, που μένει να εξεταστούν στην πράξη.

- **Η δυναμική συμβολή των Πανεπιστημίων στην επίτευξη των στόχων της περιφέρειας.**

Τα Πανεπιστήμια μπορούν να συμβάλλουν στην υλοποίηση των περιφερειακών στόχων με πολλούς διαφορετικούς τρόπους, όπως:

- με την έρευνα και την καινοτομία,
- την ανάπτυξη των επιχειρήσεων,
- την ανάπτυξη του ανθρώπινου κεφαλαίου και
- την ενίσχυση της κοινωνικής ισότητας.

Υπάρχουν πολλοί τρόποι με τους οποίους τα Πανεπιστήμια μπορούν να επιτύχουν τους στόχους τους, μερικοί από τους οποίους είναι περισσότερο γνωστοί από άλλους. Η σχέση μεταξύ του Πανεπιστημίου και της εκάστοτε περιοχής θα πρέπει να αποδίδει αμοιβαίο κέρδος προκειμένου να λειτουργήσει.

- **Η έξυπνη εξειδίκευση ως μια νέα ευκαιρία για συνεργασία μεταξύ των Πανεπιστημίων και των περιφερειών.**

Η νέα έμφαση στις στρατηγικές καινοτομίας για την έξυπνη εξειδίκευση στην ΕΕ αποτελεί μια

μεγάλη ευκαιρία για πολλά Πανεπιστήμια να συνεργαστούν πάνω σε ζητήματα περιφερειακής ανάπτυξης και είναι αναμφισβήτητο το ιδανικό υπόβαθρο.

Πολλές περιοχές αναγνώρισαν την ανάγκη αλλά και την προθυμία τους να εμπλουτιστούν με τη συμμετοχή των Πανεπιστημίων για την ανάπτυξη πρωτοβουλιών σε περιφερειακό επίπεδο. Οι ευκαιρίες για περιφερειακή συνεργασία ποικίλουν μεταξύ χωρών, ανάλογα με τα εθνικά πλαίσια, αλλά και τους γεωγραφικούς και θεσμικούς παράγοντες. Για παράδειγμα, τα Πανεπιστήμια που βρίσκονται στις λιγότερο ανεπτυγμένες περιφέρειες έχουν έναν ιδιαίτερα κρίσιμο ρόλο να υπηρετήσουν, λόγω της ισχυρής θεσμικής ικανότητας που συναντάμε συνήθως σε αυτές. Όλα τα Πανεπιστήμια μπορούν να συμβάλλουν στη συνεργασία για την έξυπνη εξειδίκευση, αλλά ορισμένα σε μεγαλύτερο βαθμό συγκριτικά και με τους περιφερειακούς στόχους που τίθενται σε κάθε περίπτωση. Μια άλλη πτυχή της έξυπνης εξειδίκευσης είναι η ανάγκη να βασίζονται οι στρατηγικές σε επαρκή στοιχεία και δεδομένα και τα Πανεπιστήμια να μπορούν να έχουν λόγο στην ανάλυση των περιφερειακών αναγκών και ευκαιριών από ανεξάρτητη σκοπιά.

- **Εμπόδια στη συμμετοχή των Πανεπιστημίων σε περιφερειακές συμπράξεις.**

Τα εμπόδια στη συμμετοχή των Πανεπιστημίων σε περιφερειακές συμπράξεις θα πρέπει να αναγνωριστούν, ώστε μπορούν να ξεπεραστούν. Τα κυριότερα εξ αυτών είναι:

- Η στρατηγική στην τριτοβάθμια εκπαίδευση καθορίζεται συνήθως χωρίς αντιστοιχία σε τοπική κλίμακα, αλλά σε εθνικό επίπεδο.
- Ο ανταγωνισμός ή η έλλειψη ευθυγράμμισης μεταξύ των εθνικών και περιφερειακών πολιτικών και στόχων, μπορεί να κάνει το διάλογο μεταξύ των Πανεπιστημίων και των περιφερειακών αρχών δυσχερή.
- Τα Πανεπιστήμια πρέπει να έχουν ελευθερία στην επιδίωξη περιφερειακών στόχων, καθώς και οικονομικών και διοικητικών μέσων.
- Τα Πανεπιστήμια πρέπει να είναι ανταγωνιστικά σε παγκόσμια κλίμακα και να συμμετέχουν στην περιφερειακή ανάπτυξη. Η σύζευξη με την παγκόσμια, περιφερειακή και τοπική διάσταση ταυτόχρονα, εξακολουθεί να αποτελεί πρόκληση για πολλά ιδρύματα.
- Κατά τη διαδικασία αξιολόγησης των Πανεπιστημίων συνήθως δεν γίνεται διάκριση μεταξύ των διαφόρων κλάδων. Το ζήτημα για τον καθορισμό νέων δεικτών σχετικά με την αξιολόγηση διαφορετικών επιστημονικών κλάδων είναι ακόμη σε εκκρεμότητα.

- **Παράγοντες επιτυχίας: διάλογος, εμπιστοσύνη και συμβατότητα του Πανεπιστημίου με την περιφερειακή στρατηγική.**

Η ουσιαστική επικοινωνία μεταξύ των Πανεπιστημίων και των περιφερειών είναι ζωτικής σημασίας.

Πρόκειται για έναν εξαιρετικό τρόπο ώστε να καθοριστεί από κοινού η στρατηγική της έξυπνης εξειδίκευσης και να συζητηθούν οι μέθοδοι για την καλύτερη δυνατή αξιοποίηση των παροχών των διαρθρωτικών ταμείων της ΕΕ.

Για τα παραπάνω θέματα έχει πραγματοποιηθεί ως σήμερα διαβούλευση μεταξύ των περιφερειακών αρχών και των λοιπών ενδιαφερόμενων φορέων. Ως εκ τούτου, ο διάλογος μεταξύ των Πανεπιστημίων και των περιφερειών ενθαρρύνεται από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή στο πλαίσιο της έξυπνης εξειδίκευσης και δείχνει να εκτιμάται ιδιαίτερα από την πλευρά των Πανεπιστημίων. Ωστόσο, πολλά Πανεπιστήμια εξακολουθούν να πιστεύουν πως η ένταξη και η συνεργασία στο πρόγραμμα πλαίσιο της ΕΕ για την έρευνα (πχ. ο “Ορίζοντας 2020”²⁴) είναι πολύ πιο εύκολη υπόθεση από ότι με τα διαρθρωτικά ταμεία. Αυτό οφείλεται εν μέρει στην γεγονός ότι τα Πανεπιστήμια είχαν επικεντρωθεί στη συζήτηση για τη διαμόρφωση και τους κανόνες συμμετοχής των Προγραμμάτων Πλαισίου της ΕΕ για την Έρευνα. Από την άλλη πλευρά, η απουσία τους ήταν αισθητή στη συζήτηση για την Πολιτική Συνοχής της ΕΕ.

Θα πρέπει να ενθαρρυνθούν νέοι και καινοτόμοι τρόποι για την προώθηση του διαλόγου μεταξύ των Πανεπιστημίων και των περιφερειών. Κάποιες προτάσεις που έχουν γίνει περιλαμβάνουν εκθέσεις καινοτομίας, μη συμβατικά μαθήματα για την προώθηση του επιχειρηματικού πνεύματος, εργαστήρια από κοινού μάθησης και πρακτικής άσκησης για προπτυχιακούς και μεταπτυχιακούς φοιτητές καθώς και ακαδημαϊκούς στον ιδιωτικό τομέα (ιδίως στις ΜΜΕ).

- **Ανησυχίες σχετικά με τα Διαρθρωτικά Ταμεία.**

Τα διαρθρωτικά ταμεία πρέπει να χρησιμοποιούνται από τα Πανεπιστήμια και για την οικοδόμηση δεξιοτήτων, όχι μόνο για τη διδασκαλία και την έρευνα. Είναι για παράδειγμα δυνατό να αναπτυχθούν συμβουλευτικές υπηρεσίες για την εκτέλεση διαφόρων έργων. Για την αντιμετώπιση πολλών επιχειρηματικών προβλημάτων ή κοινωνικών προκλήσεων, απαιτούνται επιστημονικές δεξιότητες έρευνας και διαχείρισης. Ορισμένες περιφέρειες έχουν αναπτύξει με επιτυχία συνέργειες μεταξύ του ΕΤΠΑ (ή χρηματοδότησης από το ΕΚΤ) και της έρευνας. Τα διαρθρωτικά ταμεία μπορούν να χρησιμοποιηθούν για την επίτευξη ερευνητικής αριστείας, μέσω επενδύσεων σε υποδομές έρευνας, αλλά και της προσέλκυσης κορυφαίων ερευνητών. Αυτές οι ερευνητικές ομάδες θα ήταν πιο πιθανό να είναι επιτυχείς στο πρόγραμμα πλαίσιο της ΕΕ για την έρευνα και στη συνέχεια να ανταμειφθούν με μακροχρόνια χρηματοδότηση. Οι δημοσιονομικοί κανόνες που ισχύουν για το παρόν πρόγραμμα πλαίσιο για την έρευνα, τον “Ορίζοντα 2020”, και το Ταμείο Πολιτικής Συνοχής 2014-2020, θα επιτρέψουν τη συγχρηματοδότηση των ίδιων έργων από διαφορετικές πηγές.

24 <http://ec.europa.eu/programmes/horizon2020/en/what-horizon-2020>

- **Η τριπλή προσέγγιση.**

Ένα από τα πιο εντυπωσιακά μηνύματα που προέρχονται από την πλειοψηφία των ενδιαφερόμενων, είναι ο ρόλος της βιομηχανίας και των ΜΜΕ στον τομέα της περιφερειακής ανάπτυξης και ως εκ τούτου στον καθορισμό και την υλοποίηση της έξυπνης εξειδίκευσης. Ωστόσο, η βιομηχανία δεν είναι πάντα παρούσα στο διάλογο, γεγονός που θα πρέπει να αντιμετωπιστεί άμεσα και με τα κατάλληλα μέσα.

Οι κύριοι παράγοντες της τριπλής προσέγγισης, η κυβέρνηση, τα Πανεπιστήμια και βιομηχανία, θα πρέπει να συνδιαλλαγούν. Τα Πανεπιστήμια έχουν σχετική εμπειρία στη συνεργασία με τις βιομηχανίες και τις επιχειρήσεις σε επίπεδο τεχνολογικής ανάπτυξης και διδακτορικών προγραμμάτων. Η διάδοση αυτών των εμπειριών με σκοπό την προώθηση του επιχειρηματικού πνεύματος, θα είναι μια κρίσιμη απαίτηση στο πλαίσιο της RIS³.

Μετρήσεις

Είναι σαφές ότι οι μετρήσεις της έξυπνης εξειδίκευσης είναι ακόμα σε εξέλιξη. Ωστόσο, **η ανάγκη να συγκεντρωθούν δεδομένα και να δημιουργηθούν δείκτες είναι κρίσιμη**. Χωρίς μετρήσεις και δείκτες, καθώς και χωρίς τακτική συλλογή δεδομένων οι φορείς χάραξης πολιτικής δεν θα είναι σε θέση να παρακολουθούν την πρόοδο, να αξιολογούν τις διαρθρωτικές αλλαγές και να συγκρίνουν τις στρατηγικές. Υπάρχει συνεπώς, επιτακτική ανάγκη για περαιτέρω έρευνα και ανάπτυξη στον τομέα αυτό, ώστε να συγκεντρωθούν στατιστικά στοιχεία.

Πέρα από αυτές τις προσεγγίσεις που έχουν ως στόχο τη μέτρηση της ανταγωνιστικής θέσης των περιφερειών στον τομέα της επιστήμης και της τεχνολογίας (διπλώματα ευρεσιτεχνίας, δημοσιεύσεις κλπ.), τον έλεγχο των συσχετίσεων μεταξύ δημόσιων και ιδιωτικών επενδύσεων έρευνας και ανάπτυξης και φυσικά τον υπολογισμό της περιφερειακής οικονομίας (απασχόληση ανά τομέα κλπ.), υπάρχει η ανάγκη να μετρηθούν οι νέες τάσεις όσον αφορά τη μέτρηση της προόδου προς την επίτευξη των διαφόρων στόχων της έξυπνης εξειδίκευσης.

Η ανάγκη για ανάπτυξη μέτρων είναι ζωτικής σημασίας, δεδομένου ότι οι τυπικοί δείκτες είναι πιθανό να είναι ανεπαρκείς για κάποιους από τους στόχους της αξιολόγησης. Η προσπάθεια αυτή είναι απαραίτητη, ώστε η θεωρία γύρω από την έξυπνη εξειδίκευση να συνδεθεί με την πράξη.

Όπως παρατηρείται ορθώς στο άρθρο των Κομνηνού και Σεφερτζή “Έξυπνη εξειδίκευση στην Ελλάδα 2014-2020, Στρατηγικές για έρευνα καινοτομία και παραγωγική ανανέωση”, οι μέχρι σήμερα

κατευθύνσεις έρευνας και τεχνολογίας στον σχεδιασμό των στρατηγικών έξυπνης εξειδίκευσης μεταφέρουν αντιφατικά μηνύματα. Αφενός δηλώνεται ότι σε μια περίοδο τεράστιας οικονομικής κρίσης, όπως αυτή που διανύουμε, το στοίχημα της ανάπτυξης και της ανταγωνιστικότητας στον 21^ο αιώνα δεν θα βασιστεί στην ανταγωνιστικότητα των χαμηλών μισθών και στην ευρωστία του τραπεζικού τομέα, αλλά στην αξιοποίηση της οικονομίας της γνώσης, στη δυνατότητά μας να καινοτομούμε και να παράγουμε υψηλής ποιότητας και προστιθέμενης αξίας προϊόντα και υπηρεσίες και αφετέρου η προβλεπόμενη δαπάνη έρευνας και ανάπτυξης για την περίοδο 2014-2020 περιορίζεται στο 0,67% του ΑΕΠ, που είναι κατά πολύ χαμηλότερη από την αρχική εκτίμηση του 2012, αλλά πίσω και από τον στόχο του 2007 (1,5% του ΑΕΠ) και ακόμη μικρότερη σε πραγματικές τιμές λόγω της μείωσης του ΑΕΠ κατά τη διάρκεια της τρέχουσας κρίσης.

Συνοψίζοντας, διαπιστώνει κανείς πως **η έξυπνη εξειδίκευση είναι μια ορθή στρατηγική.** Προσπαθεί να κάνει δύο σημαντικές αλλά αντικρουόμενες απαιτήσεις συμβατές: τον προσδιορισμό των προτεραιοτήτων σε επίπεδο εξειδίκευσης και τη διατήρηση της δυναμικής της αγοράς εργασίας, έτσι ώστε να καθοριστούν οι τομείς στους οποίους θα πρέπει να δίνεται προτεραιότητα. Ωστόσο, η εφαρμογή μιας τέτοιας πολιτικής απαιτεί ισχυρά εκπαιδευτικά ιδρύματα και δυνατότητες εφαρμογής της πολιτικής σε περιφερειακό επίπεδο. (The Goals of Smart Specialisation, S³ Policy Brief Series No. 01/2013, Foray – Goenaga)

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Σύνοψη των προτάσεων σχετικά με το δυναμικό Περιφερειακής Εξειδίκευσης

Region	Recommended prioritisation
Attica	<p>☒ The RIS3 strategy should be built on key sectors that play an integrating role in the regional economy: transport systems (maritime and urban), creative industries, knowledge intensive business services; (green) ICT as a key enabling technology for efficiency improvements in the private and public sectors.</p> <p>☒ Focus on how ‘eco-innovation’ could contribute to both boosting business potential and ‘greening’ the urban environment to make the city more environmentally sustainable. The negative environmental situation in Attica can be viewed as a strategic opportunity for the region to become a test-bed for new eco-innovative solutions to green the urban environment and protect and derive value from the remaining fragile natural eco-systems in the region.</p>
Central Macedonia	<p>☒ The region has a good potential to develop specialisation in more than one sector. The new programming period provides an opportunity to run and finance regionally more focused actions. However, this implies the development of stronger capacity to implement such policies and some hard choices in the short-term between various potential sub-sectors. It is advised to undertake a further study of specialisation potential, focusing notably on the needs for key enabling technologies to boost productivity and reduce the cost base of regional firms.</p> <p>☒ A focus on eco-innovation would be relevant across both manufacturing, agricultural and service (green ICT and tourism) sectors. A specific regional programme could be considered with the aim to reduce energy and material use in businesses.</p>

	<p>☑ The public sector could be the subject of specific innovation actions to improve efficiency through e-government, public-private partnerships for service delivery, etc</p>
Crete	<p>☑ The expert team concurs broadly with the priorities set out in the regional strategy: agro-food sector (production, packaging, food processing, Mediterranean diet), the cultural-tourist sector (hospitality, travel agencies, cultural capital, cultural activities), and the technological educational sector (research centres, universities, technology park) and its connection to the other two sectors.</p> <p>☑ However, there is a need to identify specific opportunities where research or expertise available can be used to develop new commercial opportunities through full-scale pre-competitive testing (e.g. marine or ICT applications). A priority should be given to integrating key enabling technologies and seeking out opportunities of a cross-sectoral nature (e.g. at the interface of ICT, cultural heritage and tourism; or 'blue-biotech' opportunities related to energy or food production, etc.).</p> <p>☑ Finally, a high priority should be given to reducing the extent of the dual economy, with a split between low technology agricultural and tourism activities and high technology research and education and a few spin-off firms.</p>
East Macedonia and Thrace	<p>☑ The expert team recommends that the RIS3 strategy process should seek to better identify potential linkages between a number of the main industrial groups located in the region (e.g. examining the potential for 'industrial symbiosis') and focus on identifying opportunities for investing in new higher value added niche (e.g. functional foods, specialist textiles, etc.) and on integrating specific critical technologies into the production or service delivery processes (ICT, etc.) in existing manufacturing sectors.</p>
Epirus	<p>☐ Focus future RTDI investment on research and technology extension services for the dairy industry and other agro-food firms, ICT technologies and their application in improving regional health and tourism services and manufacturing production and, technology know-how related to environmental protection and sustainable exploitation of the natural biodiversity. The RIS3 process should include a more detailed analysis of technology needs and opportunities in regional firms.</p>
Ionian Islands	<p>☑ The region is heavily specialised in tourism activities. Inter-connected with the tourism sector is the bio-economy, both on natural resources and biodiversity (with a potential for reinvigorating the agricultural sector through the production of new crops and a focus on designated origin, etc. products) as well as aquatic resources (blue-biotech). Marine energy potential is still at a nascent stage (the most advanced plans are in the Aegean sea) but the future RIS3 cannot ignore efforts to reduce the islands cost basis through increased use of wind, solar and possibly tidal energy.</p>

<p>North Aegean</p>	<p>☒ The North Aegean region has limited business and scientific capacity but is characterised at the same time by a rich and diverse cultural and environmental diversity. While the islands' economy is heavily dependent on public sector funds, stakeholders under-lined the positive entrepreneurial culture of different islands.</p> <p>☒ There is a clear logic in building on and extending past efforts to 'brand' the islands as 'sustainable' and to implement innovative solutions to tackle insularity and protect biodiversity while exploiting the potential for new higher value added products and (tourism) services based on the natural environment.</p> <p>☒ The region has a potential comparative advantage in focusing future research and innovation actions on maximising the potential of the 'bio-economy'.</p>
<p>Peloponnese</p>	<p>☒ Given the regional specialisation profile, the expert team recommends to combine (1) targeted cluster programmes for agro-food, tourism and manufacturing sectors and (2) cross-sectoral support for technological upgrading by identifying key enabling technologies important to the regional business sectors. This will require further analysis and feasibility studies during the RIS3 design phase.</p>
<p>South Aegean</p>	<p>☒ The expert team recommends that regional specialisation should focus on cross-sectoral technology upgrading and adaptation of production processes to reduce energy use, reduce material input and waste generated; in addition to higher value added products and services in sectors connected to tourism.</p>
<p>Central Greece</p>	<p>☒ Two main challenges: modernise the agro-food sector and link it with other sectors along the value chain; and promote environmental and energy saving technologies.</p> <p>☒ There is also a need to better integrate and support a more balanced development of the economy through a search for cross-sectoral opportunities for applying other key enabling technologies, notably ICT. We recommend a focus on the agro-food industry as a key business sector with potential for greater synergies with the primary sector (agriculture) and service sector (tourism) as well as on the application of environmental and energy saving and ICT technologies in existing businesses.</p>
<p>Thessaly</p>	<p>☒ The expert team notes that the past initiatives in Thessaly have focused on the agro-food sector and related industries and the value chain links to agriculture. The regional specialisation pattern is relatively diversified and other sectors such as metal production and construction materials are also important.</p> <p>☒ There is a need to enhance competitiveness of regional firms in a cross-sectoral manner through improved integration of key enabling technologies, notably ICT. Strengthening the access of regional firms to knowledge intensive business services should also be considered as a priority since this would help to foster an overall enhancement of non-technological innovation (design, marketing, etc.).</p>

West Macedonia	☒ The RIS3 strategy should not focus exclusively on energy industry/technologies, even if this is clearly a core regional specialisation, but needs to adopt a more diversified approach building on existing clusters of business activity and seeking to shift such ‘niche’ into higher-value added activities with a strong focus on export driven growth.
West Greece	☒ The region of Western Greece has a number of opportunities to build on natural resource based, human capital and niche business and technology fields, some of which have been partly supported in previous programming periods. Western Greece, like a majority of other Greek regions, has a potential comparative advantage in focusing future research and innovation actions on the ‘bio-economy’.

Βιβλιογραφικές αναφορές

Ελληνική βιβλιογραφία

- “Στρατηγικές έρευνας και καινοτομίας για έξυπνη εξειδίκευση” - Πολιτική Συνοχής 2014-2020, Ευρωπαϊκή Επιτροπή 2012
- ΠΡΟΤΑΣΗ ΓΕΝΙΚΗΣ ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑΣ ΕΡΕΥΝΑΣ & ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΗ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΕΩΝ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΥ & ΚΑΤΑΡΤΙΣΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΣΜΟΥ 2014 - 2020 για την ΕΡΕΥΝΑ, ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ & ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΑ – Ε.Τ.Α.Κ., ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ, ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
- Κομνηνός Ν. - Σεφερτζή Ε. “Έξυπνη εξειδίκευση στην Ελλάδα 2014-2020, Στρατηγικές για έρευνα καινοτομία και παραγωγική ανανέωση”
- “Η Πολιτική Συνοχής και η Ελλάδα”, ΜΑΪΟΣ 2014, ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ
- ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ Βρυξέλλες, 6.10.2010 COM(2010) 546 τελικό, ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΗ ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΠΡΟΣ ΤΟ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟ, ΤΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ, ΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΚΑΙ ΤΗΝ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΤΩΝ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΩΝ - Εμβληματική πρωτοβουλία στο πλαίσιο της στρατηγικής Ευρώπη 2020 Ένωση καινοτομίας SEC(2010) 1161

Ξενόγλωσση Βιβλιογραφία

- Guide to Research and Innovation Strategies for Smart Specialisations RIS³, by Dominique Foray, John Goddard, Xabier Goenaga Beldarrain, Mikel Landabaso, Philip McCann, Kevin Morgan, Claire Nauwelaers, Raquel Ortega-Argilés, May 2012
- 6/10/2011 COM(2011) 615 final 2011/0276 (COD)-----EUROPEAN COMMISSION Brussels, 14.3.2012 COM(2011) 615 final, 2011/0276 (COD), Proposal for a REGULATION OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND OF THE COUNCIL laying down common provisions on the European Regional Development Fund, the European Social Fund, the Cohesion Fund, the European Agricultural Fund for Rural Development and the European Maritime and Fisheries Fund covered by the Common Strategic Framework and laying down general provisions on the European Regional Development Fund, the European Social Fund and the Cohesion Fund and repealing Council Regulation (EC) No 1083/2006
- European Commission (2010a), Europe 2020. A strategy for smart, sustainable and inclusive growth, COM(2010) 2020 final, CEC, Brussels
- European Commission (2011a) Supporting growth and jobs – an agenda for modernisation of Europe’s higher education system, COM (2011) (567), CEC, Brussels
- S³ Policy Brief Series No. 03/2013, Louise Kempton, John Goddard, John Edwards, Fatime Barbara Hegyi and Susana Elena-Pérez
- Joint Statement of the European Commission’s S³ Platform and the European University Association “Mobilising Universities for Smart Specialisation”, 2014
- RIS³ National Assessment Greece Smart specialisation as a means to foster economic renewal, December 2012 Alasdair Reid, Nicos Komninos, Jorge-A. Sanchez-P., Panayiotis Tsanakas
- Report on joint EUA-REGIO/JRC, Smart Specialisation Platform expert workshop: The role of universities in Smart Specialisation Strategies, 2014
- Innovation for Growth – i4g Policy Brief N° 8 Smart specialisation and the New Industrial Policy agenda Dominique Foray
- The Goals of Smart Specialisation, S³ Policy Brief Series No. 01/2013, Dominique Foray and Xabier Goenaga, 2013
- Connecting Universities to Regional Growth: A Practical Guide, European Union, S³ platform, September 2011
- Knowledge for Growth Prospects for science, technology and innovation Selected papers from Research Commissioner Janez Potočnik’s Expert Group, November 2009
- EUROPEAN COMMISSION, Brussels, 6.10.2010 COM(2010) 553 final, COMMUNICATION

FROM THE COMMISSION TO THE EUROPEAN PARLIAMENT, THE COUNCIL, THE EUROPEAN ECONOMIC AND SOCIAL COMMITTEE AND THE COMMITTEE OF THE REGIONS - Regional Policy contributing to smart growth in Europe 2020, SEC(2010) 1183

- ECONOMIC GEOGRAPHY WORKING PAPER 2011: FACULTY OF SPATIAL SCIENCES, UNIVERSITY OF GRONINGEN, Smart Specialisation, Regional Growth and Applications to EU Cohesion Policy, Philip McCann† and Raquel Ortega-Argilés
- Enabling synergies between European Structural application: and Investment Funds, Horizon 2020 and other research, innovation and competitiveness-related Union programmes Guidance for policy-makers and implementing bodies, EUROPEAN COMMISSION
- INDUSTRIAL POLICY FOR THE TWENTY-FIRST CENTURY Dani Rodrik Harvard University John F. Kennedy School of Government 79 Kennedy Street Cambridge, MA 02138 September 2004
- Margareta Rusu, International Economic Conference of Sibiu 2013 Post Crisis Economy: Challenges and Opportunities, IECS 2013 Smart Specialization a Possible Solution to the New Global Challenges
- Innovation-driven Growth in Regions: The Role of Smart Specialisation, PRELIMINARY VERSION, OECD 2013

Ιστοσελίδες

- <http://s3platform.jrc.ec.europa.eu/home>
- <http://www.oecd-ilibrary.org/>
- <http://www.sciencedirect.com/>
- <https://ideas.repec.org/p/ieb/wpaper/2011-7-doc2011-14.html>
- http://ec.europa.eu/regional_policy/information/brochures/index_en.cfm#1
- http://ec.europa.eu/europe2020/europe-2020-in-a-nutshell/priorities/smart-growth/index_el.htm
- <http://www.unicreds.eu/index.html>